IN NOMINE SACRO-SANCTÆ TRINITATIS.

DISPUTATIO THEOLOGICA

DE

ARBORE VITÆ

ex Gen. II. v.9.

Qvæ est

DE

Ejus NOMINE ET CAUSA EFFICIENTE.

Quam

In Illustri Universitate JENENSI,

PRÆSIDE

Plurimum Reverendo, Amplissimo & Excellentissimo,

DN. CHRIST. CHEMNITIO,

S. Theologiæ Doctore & Professore Publico, ut & Ecclesiæ ac Dioeceseos ibidem Pastore, Superintendente, Patrono ac Præceptore suo colendo,

Publice RESPONDENDO defendet

M. JOHANNES QUIRINUS HEDENUS, Arnstadiensis Thuringus.

Ad D. XIV. Martii,

In Auditorio Theologico.

Recusa Wittenbergæ Anno 1703.

IN NOMINE SS. TRINITATIS.

DISPUTATIO THEOLOGICA

De

ARBORE VITÆ

PRIMA.

THESIS PRIMA.

Quadriennium & aliqvot menses sunt, ex qvo in Disputatione publica & solenni, *Anno M.DC.LII. X. Calend. Octobris* pro *LOCO* habita; *ARBOREM SCIENTIÆ BONI ET MALI* Eruditorum oculis exposuimus conspiciendam *ARAM* Dominicam; *PALÆSTRAM* obedientiæ, *SANCTUARIUM* rectitudinis & justitiæ. Quam utinam, ad cynosuram tam sancti, tam facilis & evidentis Præcepti, observassent reverentius; ingressi fuissent prudentius; coluissent religiosius Protoplasti. Sed dum antiqvo auscultatum fuit serpenti, ac *ARÆ* huic profanę injectę manus, repiendo qvod erat prohibitum: nec non fortissima colla spontę subjecta, fraudulento jugo calumniantis adversarii, ac extrema temeritate violatum tam Sacrosanctum Religionis, rectitudinis & justitiæ domicilium: Mors, peccatum, & universorum malorum detestanda confluges intravit in mundum, tota lugente Natura. Nunc itaqve animus est, cum Deo, post alios labores adjungere etiam *ARBOREM VITÆ*, ac eadem methodo etiam istam qvibusdam Disputationibus paulo attentius contemplari. Nec id fortasse ingratum erit. Qvamvis enim in Adamo hanc *ARBOREM* ejusqve donum dudum perdiderimus: illius tamen commemoratio monere nos debet, qvanta in statu innocentiæ fuerit hominis felicitas; & quantam habituri simus, cum in cœlesti Paradiso edemus ex *ligno* hoc: de qvo *Joh.*

Apocal. 22. v. 2. In medio foro ejus, Urbis nempe cœlestis, & *ex utraq; parte fluminis, arbor vitæ, ferens fructus duodecim, per menses singulos edens fructum suum, & folia sua ad sanitatem gentium.* E *v. 14. Beati, qvi præstant ejus mandata, ut sit eis* jus *in* arborem vit *& per portas ingrediatur in civitatem.* Quam *felicitatem*, & quo *Jus in arborem vitæ*, restituit nobis vera *ARBOR VITÆ*, JESU CHRISTUS, in *ligno Crucis*, Salvator noster, benedictus in secul

II. Sic igitur de hac *ARBORE* facer Codex *Genes. II. v.*

ויצמח יהוה אלהים מן־האדמה כל־עץ נחמר
למראה וטוב במאכל ועץ החיים בתוך הגן ועץ
הדעת טוב ורע:

Produxitqve Dominus DEus de humo omne lignum pulchru visu, & ad vescendum suave. Lignum etiam vitæ in medio Paradis lignumqve scientiæ boni & mali. Et *Cap. III. v. 22.* ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעלם: *Nunc igitur, ne extendens manum suam accipiat, etiam* de fructu *arbor vitæ, ut comedat, victurus in seculum.* Et *vers. ultimo*: וישכן מקדם לגן־עדן את הכרבים ואת להט החרב המתהפכת לשמר את־דרך עץ החיים:

Instituit a parte anteriore horti Hedenis Cerubos, flammam gladii sese vibrantis, ad custodiendam viam ad arborem vitæ. U hæc loco vertit *Tremellius.*

III. Appellatur itaqve hæc ARBOR עץ החיים. *Lignum* seu *ARBOR vitæ.* Ne enim qvis frustra se hic fatiget, emphas aliquam, aut rationem appellationis peculiarem in numero pl rali forte qværendo; qvasi *Lignum*, seu *Arbor vitarum* dicatur; S cuti aliqvi in numero Plurali legunt, ARBOR VITARUM: Gram maticos sistimus, docentes חיים ut alia nomina ætatum plura esse, *qvasi dies vel tempora vitæ dicas*: aut *varias vitæ commoditat* hoc numero multitudinis *denotari* velis. Qvorum *prius Bu torfii*: *posterius Avenarii* est annotamentum. Sicuti & LXX Interpretes reddiderunt ξύλον τῆς ζωῆς, lignum vitæ. Qvare, qv NOMEN & APPELLATIONEM hujus *ARBORIS* attinet: *Chrysos*

m

mus veritus sine dubio aliorum contradictiones, & metuens, ne qvid frigidi, aut parvi roboris qvod esset, afferret: rem fere reliqvit in medio. Scribit enim, Tom. I. in. Caput. III. Geneseos, Homil. XVIII. pag. 110. *Si autem curiosulus aliqvis rogat; quare lignum vitæ appellatum est: sciat, si nostris rationibus innitamur, non posse hominem omnia Dei opera contueri. Visum enim fuit Domino, ut meditationem qvandam, obedientiæ & inobedientiæ haberet homo se factus & in Paradisi degens.* Ex qvibus constat, Beato Patri nondum fuisse persuasum, qvænam ratio appellationis certa esset: sed eundem anumerasse hoc iis rebus, de qvibus *curiosuli rogare possent*, & in quibus non sit *innitendum nostris rationibus*; qvandoqvidem alias non posset homo omnia DEI opera contueri. Adeoqve de hoc non esse agendum scrupulosius. Sicuti etiam *Flacius* in Clavi Sacræ Scripturæ, in voce *Arbor* scribit: *Arbor* aut *lignum vitæ pro re valde salutari: Prov. XI. Fructus justi arbor vitæ. Cur porro in Paradiso nominetur arbor scientiæ, aut vitæ, non facile fuerit certo statuere.*

IV. Sed sicut paullo timidior hic fuit, aurea alias dicens Chrysostomus: ita tam Patres, quam Interpretes alii sine hęsitatione majorem sumserunt animum, & concordantibus suffragiis recte dixerunt; *ARBOREM VITÆ* sic appellatam & denominatam fuisse ab *effectu*: Qvod *ex institutione divina certam relationem, & vim efficiendi habuerit ad vitam hominis. Ita* enim *Augustinus* Tom. III. Lib. 8. de Genesi ad literam, cap. V. *Illud qvoq; addo*, inqvit, *qvanqvam corporalem cibum, talem tamen illam arborem præstitisse, qvo corpus hominis sanitate stabili firmaretur.* Et *præced*: cap. 1. disputat contra eos, qvi historicam hujus arboris descriptionem, accipiant ut allegoricam. *Illud*, dicens, *plane qvod seqvitur, Et lignum vitæ in medio Paradisi, & lignum scientiæ dignoscendi bonum & malum, diligentius considerandum est, ne cogat in allegoriam, ut non ista ligna fuerint, sed illud aliqvid nomine ligni significent.* Qvemadmodum etiam *Lutherus* dixit, *Comment. in Genes. p. 21. Omnia sunt Historica. Id qvod diligenter admoneo, ne incautus Lector offendatur auctori-*

 tate

tate Patrum, qvi historiam relinqvunt, & Allegorias qværunt. Qvemadmodum v.g. *Origenes Homil.* 1. in Genesin scribit: *Hunc sahominem, qvem dicit ad imaginem Dei factum, non intelligimus corporalem, non enim corporis figmentum Dei imaginem continet. autem, qvi ad imaginem Dei factus est: interior est homo noster & invisibilis, & incorporalis.* Sic *Beda* qvoq; uti videre est in *Glossa Ordinaria ad h.l.* scripsit: *Lignum vitæ dictum; qvia divinitus accepit, ut ex eo manducaret; corpus ejus stabili sanitate firmaretur, nec ulla firmitate, vel ætate in deterius vel in occasum laberetur.* Qut & seqventia verba; κ.τ.λ., ad eundem hunc locum annotaqvoqve & addidit, *Hugo Cardinalis* ex eadem Glossa petita. idem *Beda Tom. IV. Expositione in Genesin. p. 18.* scribit: *Forcaenim cogat nos in allegariam declinare, ut non ligna sint, sed alligni nomine significent. Sed cum sit Hierusalem æterna in cœlis alia Hierusalem in terra est: ergo & lignum vitæ, in qvo erat sacramentum, & in cæteris lignis alimentum. Sacramentum auteqvid aliud, nisi sapientia.* Ubi *Arborem vitæ intelligit historiaccommodat tamen ad sapientiam.* Ibidemqve *Strabus: Lignvitæ hanc naturaliter virtutem habebat: ut qvi ex ejus fructu mederat: perpetua soliditate vestiretur? nulla infirmitate, anxietavel senii lassitudine, vel imbecillitate fatigandus*, Porro in eandsententiam scripsit *B. Lutherus cit. l. p. 20. Describit Moses Parasum ita, ut ex DEO hortulanum faciat, qvi cum hortum pro arbicum magna diligentia plantavit, unam & alteram arborem deliqvas præ reliqvis colit & amat. Qvarum una fuit arbor vitæ, hoc condita, ut homo ea vescens servaretur integro corpore, morbis, sine fatigatione.* Sic adhuc ex nostratibus *B. GerhardComment. in Genes. p. 51.* qværit. *Qvare arbor vitarum dicat*& respondet 1. *Longissimam vitam homini tribuisset. 2. non sovivere, sed etiã bene vivere, id est, tranqvillitate & voluptate vihomini dedisset. 3. non solũ consumtũ humorem naturalẽ restaurased etiam deperditum redintegrasset.* Ac *Disp. Isagog. 22. cap.20.* rejecta sententia Calvini, de qva mox dicendum; *Rectius.*

C

qvit, *sic dicta statuitur hæc arbor ab instrinseca facultate vitam hominis a senio, morbis & morte conservandi usq; ad naturalem terminũ, in qvo sine dolore & morte in vitam Spiritualem & æternam fuisset translatus, hanc enim nominis rationem assignat Deus ipse, Genes. 3. v. 22.* unde & qvæ Beati Viri sententia fuerit, & unde eam probari posse censuerit, satis aperte liqvet.

V. Asfiguant autem eandem *Appellationis rationem* etiam Pontificii. Sic enim *Guilielmus Parisiensis* Episcopus, qvem vetusta Editio *Gilermum* vocat, *Tom. 11. part.* 1. de Universo *fol.* 59. scribit: *Dixerunt sapientes Ebræorum & Christianorum: qvia virtus Ligni illius vitalis erat. H. e. vitæ conservativa, ut qvandiu homines illo ligno vescerentur, a morte corporis immunes penitus servarentur. Et Alphonsus Tostatus.* Episcopus Abulensis, ad *Cap. II. qvæst. 9. in medio bujus Paradisi lignum vitæ erat, qvod sic vocatur ab Effectu: qvia comedentibus vitæ diuturnitatem præstabat.* Quod repetit in *cap. 13. Genes. quæst. 165.* scribens: *Dicendum, qvod omnes concordant in hoc, qvod sic vocetur, qvia vitam dabat.* Sic qvoqve *Cornel. a Lapide in h. l. p. 72. Dicitur arbor vitæ,* id est *vivifica, causa vitæ, vitam conservans & prorogans: qvia scilicet hæc arbor, comedentis vitã longissime protendebat, eamqve a morbis ac senio immunẽ, sanam, qvietã & jucundã tuebatur. Primo ergo hæc arbor vitã fecisset longævã. Secundo valentem & robustam. Tertio constantem, ut nunqvam morbum aut senium incurrisset. Qvarto latam & hilarem: pepulisset enim omnem tristitiam & melancholiam.* Et quoad hanc suam sententiam provocat qvoqve ad *Pererium,* & *Valesium, Sacræ Philosophiæ cap. 6.* Sic etiam *Johannes Stephanus Menochius in Brevi Explicatione Bibliorum,* ad *v. 9.* Cap. II. Geneseos annotat: *Lignum vitæ: arbor vitalis seu vivifica, cujus illa erat naturalis facultas, ut ex ejus fructibus comedendi vita diutissime, ac sine morbis prorogaretur.* Jacobus *Bonfrerius in Pentateucho illustrato* ad eundem locum: *Lignum vitæ,* hoc est, *vitalis arbor ac vivifica, qvæ hominis vitam in longissimum tempus prorogaret, & forte etiam perpetuandi vim haberet, reparato semper humido radicali sine*

ulla

ulla adulteratione, & impuritate & confortato etiam calore natu-rali, qui alias repatiendo ab alimentis sensim debilitatur. Gulielmus Estius, *Annotationibus in præcipua ac difficiliora loca Sacr. Scripturæ p. 4. Lignum vitæ vocatur quod immortalitas hominis a ligno vitæ extitisset*; ut dicit patere ex *cap. 3.* Leonardus Marius *comment. in Pentateuchum p. 28. Lignum vitæ. Vox* lignum *pro* arbore, *& genitivus* vitæ *pro adjectivo* vitalis *seu* vivificus *ponitur quasi dicat: Produxit etiam Dominus DEus arborem vivificam in medio Paradisi. Sicuti vero intelligimus arborem corpoream: Ita & de vita corporali sermo est, si historiam spectemus, etsi deinceps per allegoriam arbor Mystica, vitaque Spiritualis intelligi possit.* Sic tandem *Johannes Mercerus* qvoqve, Ebraicarum literarum Professor Regius Parisiensis, Reformatus, *Comment. in Genesin* ad cit. *versiculum 9.* postqvam dixisset: *Restat horum nominum ratio explicanda, qvod difficile videtis, cum tales nusqvam posthac in terra arbores fuisse, aut ita nominatas legamus. At forsan alicujus speciei earum, qvæ nunc sunt in terra fuerunt, sed ab effectu aut eventu nomina sunt illis hic indita. Sed hoc in medio relinqvamus:* nobis subjicit: *Arbor vitæ dicta est qvasi* vitalis *seu* vivificans, *cujus scilicet fructuum esus homini vitam afferret, id est, tueretur & conservaret ne senesceret, aut incommodis valetudinis opprimeretur.*

VI. Ex qvibus tot eruditissimorum Patrum & commentatorum dictis; qvæ ideo citavimus in numerato & qvoad ipsorum verba, ut eo melius mens illorum prespici, & res ipsa collustrari posset, arbitramur patere I. hanc nostram *ARBOREM VITÆ*, nomen ac denominationem suam accepisse a *relatione* seu vi efficiendi, qvam habuit ad hominis vitam: sive ab *effectu illo*, ad qvem a DEO fuerat condita, & qvem etiam produxisset, nisi tristis Protoplastorum lapsus impedimento fuisset, & omnia interturbasset: qvi effectus fuisset, vitam hominis tueri & peculiari modo conservare. II. Appellatam qvoqve fuisse *Arborem vitæ*: non a vita hominis Spirituali, seu a vita *Gratiæ*: sed corporali, seu vita *Naturæ* III. Arborem hanc fuisse veram & *corpoream*

no

on figuratam, seu *allegoricam*. IV. Qvemadmodum *Arbor scientiæ boni & mali* nomen suum acceperit a *FINE*, seu *USU* divinitus constituto. Fuit enim *qvadam velut ara & templum, in qvo isceret homo, qvantum sit bonum in concreata integritate persistere, qvantum sit malum, ab ea deficere.* Ut *Disp.* de illa arbore *thes. & 7.* ostendimus: Sic etiam *ARBOREM VITÆ*, nomen & appellationem suam accepisse, ab ejus *FINE*, *USU* seu *EFFECTU*, d qvem a DEO fuerat condita, qvi respiciebat *HOMINIS VIAM.* Unde & *Johannes Calvinus* recte putat in *hunc locum*: triqve arbori Epitheta seu nomina imposita fuisse *ab effectu*: eqve id *hominum, sed DEI* placito. Ac insuper *Dionysius Carthusianus* Enarrationibus in Cap. II. Genes. recte ex *Bonaventura* utat: *Lignum vitæ appellatum fuisse, non ab effectu, qvem habuerit, d ad qvem ordinatum; qvem etiam habuisset, si homo stetisset.*

VII. Qvemadmodum autem idem *Johannes Calvinus* Commentario suo in Genesin in multis frigidior esse solet; cuti v. g. *Inimicitias illas, Genes. 3. v. 15.* explicavit de *odio naturali*, vod inter hominem & serpentem vigeat, dicens *Comment. p. 34. mpliciter interpretor, hostile semper fore dissidium humano generi m serpentibus, qvale hodie cernitur. Fit enim arcano Naturæ nsu, ut ab ipsis abhorreat homo.* Et statim: *Uno etiam tenore ntexo, qvod mox seqvitur.* Ipsum vulnerabit caput tuum, & vulnerabis ejus calcaneum. *Tale enim odium fore denunciat, ut ultro citroqve molesti sint. Serpentem hominibus infestum fore, & mines vicissim perdendis serpentibus fore intentos.* Sic etiam igidam hujus Appellationis attulit rationem, & *effectum*, a o dixerat huic arbori Epithetum sive nomen fuisse impositum, ntum *significativum* & symbolicum fuisse asseris, dicens *p. 16. beri autem vitæ nomen indidit, non qvod vitam homini conferret, a jã ante præditus erat; sed ut symbolũ ac memoriale esset vitæ divinis acceptæ.* Et paulo post: *Voluit igitur hominem, qvoties fructum beris illius gustaret, in memoriam revocare, unde vitam haberet: se agnosceret non propria virtute, sed DEI unius beneficio vivere: qve esse intrinsecum bonum, ut vulgo loqvuntur, sed a DEO prevenire.*

 venire.

venire. Deniqve in arbore illa extabat visibile hujus sententiæ testimonium, qvod in DEO sumus & vivimus & movemur. Et iteru
inqvit. *Scio alios qvosdam ad vitam corporalem restringere. Vi
corporis vegetandi in arbore fuisse putant, ut ætate nunqvam la
guesceret: Sed eos omittere dico, qvod præcipuum est in vita, nem
intelligentiæ gratiam, semper enim videndum, quorsum condit
fuerit homo, & qvænam illi vivendi fuerit ratio. Certe ejus v
vere, non fuit, habere duntaxat corpus floridum ac vegetum,
animæ qvoqve dotibus excellere.* Ita *Johannes Calvinus!*
eandem sententiam *Cornelius a Lapide* in *h. l.* tribuit qvoq
Origeni & *Eugubino*, scribens: *Dico primo, de fide est, fuisse ha
veram arborem: hæc enim ab Ebræis vocatur lignum, hocqve exi
simplex & historica narratio Mosis. Ita omnes veteres contra Orige
& Eugubinū, qvi putant, arborē vitæ symbolicā fuisse, & symbolice ta
tū significasse & vitā & immortalitatē Adæ, si Deo obediret, promi*

VIII. Sed hanc sententiam unanimiter rejiciunt Int
pretes, & qvidem recte. Reclamant enim verba ipsius D
Cap. 3. v. 22. Nunc igitur, dicentis, *ne extendens manum suam, ac
piat etiam de fructu arboris vitæ, & comedat & vivat in seculu*
Uti *Thes. IV.* eadem verba qvoqve ursit *B. noster Gerhardus*. Ce
si arbor hæc ideo fuisset dicta *Arbor vitæ, non qvod vitam hom
conferret, qva jam ante præditus erat: sed ut symbolum ac memor
le esset vitæ divinitus acceptæ:* non dixisset DEUS, *ne exten
manum suam, & accipiat etiam de fructu arboris vitæ, & comed
& vivat in seculum,* nec etiam *per Cherubim viam ad Arbor
hanc custodivisset.* Sed dicendum fuisset: Ne igitur homo
cordetur illius, tanqvam *Symboli ac memorialis vitæ,* aut eam *asp
at, ac vivat in seculum,* ac insuper de aliis mediis prospiciend
fuisset, ut arboris hujus *memoria* ac *recordatio*, ex animo ho
nis fuisset deleta. Qvoniam ergo DEUS usum hujus arbo
non in *memoria* aut *recordatione*, sed in *esu* constituit; & p
pterea, ne homo ex ea ederet, angelica custodia cavit; *ac* ho
recordationem istius symboli & memorialis, qvamvis ex oc
subtra

ubtracti; etiam post lapsum habere potuisset: ideo clarum est, rborem istam qvoq́ non potuisse inde accipere suam appellatio- eem. Qvicqvid etiam obtenderit *Calvinus*. Nam & ipse *Petrus Martyr* comment. in Genesin. p. 11 recte scribit: *De planta VITÆ, qvarum virium fructus ferret, si vocis indicia & significatio- nem non deseramus, dicemus,* Ut vita servaretur. *Restituebat ejus- dem naturæ humiditatem, atqve fuerat illa, qvæ prius absumebatur: roborabat & naturalem calorem, ut suo perpetuo operi valerec ufficere.* Qvæ *Calvino* plane contrariantur.

IX. Rationes *Calvini* qvod concernit; dicit 1. *Scimus mi- nime esse consolens, ut virtutem suam DEVS externis symbolis testa- am nobis reddat. Non transfert qvidem in signa externa suam vir- utem: sed nobis per ea manum porrigit: qvia nisi adjuti, conscendere d eum non possumus.* Qvod ut pateat eo melius, videamus ex- emplum. *Serpens æneus Numer. 21. v. 8. & 9.* signum fuit, *per vod tanqvam externum symbolum virtutem suam DEUS testatam faciebat: non qvidem ita, ut in illud tanqvam signum externum uam virtutem transtulerit: Sed Israëlitis per illud manum porre- erit, qvia nisi adjuti conscendere ad eum non possimus.* Ubi verum uit, *virtutū sanandi*, non fluxisse ab *æneo serpente* tanqvam a prin- ipio natnrali; aut eidem fuisse intrisecā: sed a *promissione & ver- o*, eidē conjuncto & addito; adeoq́: isti fuisse *extrinsecam*. Ita enim extus *v. 8. Edixit vero Jehova, Moschi fac tibi serpentē, & impone eū ertica*, sive, ut alii vertunt: *In signū, eritq́, ut qvisqvis morsus fue- it, cum aspexerit eum, sanitatem recipiat*, seu ut in Ebræo est, *vi- at* ac *v. 9. Et faciens Mosche serpentem æneum, imposuit eum perticæ.* eu *pro signo, eratqve, cum memordisset serpens aliqvem, ut intuens n serpentem illum æneum, sanitatem reciperet.* Nempe sanitatem eceperunt non a virtute *æxei serpentis*, sed à virtute *promissionis* & *verbi divini*, huic serpenti additi. Uti etiam *Lucas Osiander* ddidit: *Pone eum pro signo: ut apud illum divinitus serventur Leonardus Marius* in *h. l.* Vivet: *non ex naturali serpentis virtute. Carnel. a Lapide*: Non *qvod serpens hic æneus vim aliqvam* natura- em, *eos, curandi haberet: hoc enim est impossibile, uti fuse hoc de-*

monstrat Abulensis: *sed quod DEUS hoc signo viso, eos* miraculos *curaret. Fuit ergo hic serpens lignum simul & instrumentum morale hujus curationis.* Qvæ omnia confirmat *Sapiens*; *Cap.XVI v. 6.* dicens: *Breve tempus fuerunt conturbati, symbolum habentes salutis ad recordationem mandati legis tuæ. Nam qui advertebat ad illud, non per illud servatus est, qvod videbatur ab ipso; sed per Te Servatorem omniũ.* Optime serpentem vocat σύμβολον σωτηρίας *Symbolum salutis*: qvia non ex sese & virtute *naturali*, sed *vi additi verbi* & adjunctæ *promissionis*, divinitus conferebat salutem: & simul typus erat CHRISTI, *Joh. 3. v.15.* Hinc etiam Hiskias cum Israëlitæ ei aliqvid tribuissent divini, eundem contudit & confregit, *2. Reg. 18. v.4.* simul ostendens, qvod nihil hic *serpens* haberet efficaciæ, sed in sese sit ænea qvædam massa. Sed respondemus *Calvino*: 1. collectio hæc: *Scimus minime esse insolens, ut virtutem suam DEUS externis symbolis nobis testatam reddat.* E *Arbori vitæ nomen indidit, non qvod vitam homini conferret, qua jam ante præditus erat: sed ut symbolum ac memoriale esset vitæ divinitus acceptæ!* laborat illo morbo, qvi dicitur: *Non valet Conseqventia*; Siqvidem procedit a particulari. Et si vel maxime probaret, *Possibile: Potuisse* hoc fieri: diceremus ex Aristotele 3 *Metaphysic.* τῶν γὰρ μὴ ὄντων ἔνια δυνάμει ἐστίν, οὐκ ἔστι τε, ὅτι οὐκ ἐντελεχείᾳ ἐστίν h. e. *Non entium qvædam potentia sunt, non autem sunt, qvoniã non actu sunt.* Et opponeremus illud tritum: *Qvod est potentia tale, non est revera tale.* 2. Si vel maxime *signũ* dici posset: non tamen *signũ* esset mere *significans*: Sed simul *rẽ significatã* conferens. Qvod enim subdit *Calvinus. Qvod si Adam integer adhuc & rectæ naturæ monitoriis signis opus habuit, qvæ eum in divinæ gratiæ notitiam deducerent, qvanto major hodie necessitas, in tanta ingenii nostri imbecillitate, ex qvo a vera luce excidimus:* Id 1. nihil ad rem facit. 2. olet lucernam Sacramentariam, subindicans Sacramenta tantum signa gratiæ *significantia*, non vero gratiam *conferentia* esse. & 3. non agitur hic de *notitia* divinæ gratiæ: Sed de *conservatione corporalis vitæ.* Uti ex dictis satis potest constare.

X. Qvod porro disputat II. dicens; *In arbore illa extabat*

visibe

sibile hujus sententiæ testimonium, qvod in DEO sumus, & vivimus,
movemur. Qvnd Pauli pronunciatum fuit, *Act. 17. v. 28. E.*
rbori vitæ DEus nomen indidit, ut symbolum ac memoriale esset
tæ divinitus acceptæ! ne id qvidem vel tantillum probat. Re-
ondemus enim 1. non fuit hæc arbor a DEO condita, ut esset
ius sententiæ visibile testimonium: sed ut esset *peculiare conser-*
ndæ vitæ hominis medium, ut ex *Thes. 8.* patet. 2. Si vel maxime
omo circa illam arborem potuisset cognoscere; *se non propria*
rtute, sed DEI unius beneficio vivere: finis illis fuisset *secundarius*,
communis huic arbori cum omnibus aliis plantis, arboribus, &
uctibus edulibus. Potuisset enim homo, qvotiescunqve
uctum aliqvem decerpsisset ex qvavis arbore alia, hujus rei
cordari, & pie cognoscere, *se non propria virtute, sed DEI unius*
nefitio vivere, qvi in hac arbore sibi cibum produxisset. Ac
omnes arbores fructiferæ fuissent, qvantum ad hoc *Arbores*
tæ, qvod absurdum & *textui* contrarium.

XI. Qvod dicit III. *Cæterum non displicet, qvod a nonnullis*
tribus, ut Augustino & Eucherio, traditum est, fuisse arborem vi-
CHRISTI figuram, qvatenus sermo est æternus DEI: imo non aliter,
am eum figurando, vitæ symbolum esse potuit. Tenendum est enim,
od habetur primo Johannis capite, in sermone inclusam fuisse re-
m omnium vitam; præsertim vero hominum, qvæ cum ratione &
elligentia conjuncta est. Qvare hoc signo admonitus fuit Adam,
nil sibi qvasi proprium vendicare, ut totus a Filio DEI penderet, nec
bi, qvam in ipso vitam qværeret. Qvod si ille vitam, qvo tem-
re incolumem possidebat, non nisi in DEI sermonem repositam ha-
t, nec aliter servare potuit, qvam si illi acceptam ferret: perditam
uperare, unde nos oportet? Sciamus ergo, ubi a CHRISTO di-
ssimus, nihil præter mortem nobis restare! In eo itidem nihil
venitur, qvod inconvenienti ejus sententiæ robur posset ad-
re. Respondemus enim. Ex loco *capitis 3. v. 22.* evidenter
nstare, arborem hanc appellationem suam sortitam fuisse non
igurando, nec a *memoria* aut *symbolo vitæ*; sed ab eo, qvod ex

 divina

divina institutione *realem influxum & efficaciam hab uerit in ord*
ad hominis vitam. 11. An autem conseqventer, ut typus accomm
dari potuerit ad CHRISTUM? & qvidem non solum, ut est ve
bum DEI sive ὁ λόγος; & qvidem verbum ὀυσιῶδες. *Joh. 1. v. 1.* p
qvem omnia facta sunt: Sed etiam, prout ratione Redemtio
nobis vere est *ARBOR VITÆ*, salutem conferens æternam?
eo hic non est qvæstio. Allegorica enim hæc sunt, qvæ non t
lunt, rationem historiæ. Hinc ipse *Augustinus*, ad qvem *Cal*
nus provocat, *Libr. VIII. de Genes. ad literam, cap. 4.* allegoria
qvidem commemorat, qva & *ARBOR* hæc *VITÆ*, & *Petra percu*
1. Cor. 10. v. 4. allegorice & ut typus accommodentur ad CHR
STUM: interea autem hæc ipsa *corporaliter qvoqve fuisse*, uti l
qvitur; libentissime concedit. Inqvit enim inter alia: *Et qvan*
a narrante commemorata sunt, non erat illa figurata locutio,
earum rerum expressa narratio, qvarum erat figurata processio. Ea
sine dubio etiam mens est *Eucherii*, aut si aliter sentit, nihil ve
tati, præ judicat. 3. Qvod ergo dicit: *imo non aliter, qva*
eum figurando vitæ symbolum esse potuit; simpliciter ut falsu
rejicitur. Ac 4. si hæc ratio vera esset, *fuisse arborem vitæ CHRIS*
figuram, qvatenus sermo est æternus Dei qvia in eo inclusa fue
omnium vita: Non videmus, cur idem eodem jure asserendu
non sit de *Patre & Spiritu Sancto*. Qvod autem 5. scribit: *Qv*
hoc signo admonitus fuit Adam, nihil sibi qvasi proprium vendica
ut totus a Filio DEI penderet, nec alibi, qvam in ipso vitam qvæ
ret: repetendum est ex Thes. X. commune hoc futurum fui
Arbori huic cum arboribus aliis; & usum hunc fuisse *anagogicu*
ac si ad *Incarnationem* respexit forte *Calvinus*, docemus nos:
Adam & Eva non peccassent, CHRISTUM incarnatum non fui
uti *Disp. IX. Isagogica cap. 7. thes. 42.* contra qvosdam Pontific
& Calvinianos docuit *B.* noster *Gerhardus*. Ac idem qvoqve co
tra *Rupertum, Scotum, Albertum, Alexandrum, Catharinum*;
sententia *Thomæ* defendit *Becanus Tom. I. Operum, qvæst. 7.*
videri potest.

XII. Qvod tandem IV. dicit *eos, qvi hujus Arboris appel-tionem aa vitam corporalem restringant, omittere, qvod pracipuum in vita, nempe intelligentia gratiam. Semper enim videndum, orsum conditus fuerit homo, & qvanam illi fuerit vivendi ratio. rte ejus vivere, non fuit habere duntaxat corpus floridum & getum, sed anima qvoqve dotibus excellere.* Ad illud respnde-us: I. coufundit *Calvinus* vitam *naturalem*, & vitam *Spiritualem*. *RBOR vita*, a *naturali* vita nomen accepit, non a *Spirituali*. II. iritualis vita; obedientia erga DEUM, dotes animæ; conser-tio imaginis divinæ & usus arboris vitæ; pertinebant ad *ARBO-EM SCIENTIÆ BONI ET ET MALI*, non autem ad *ARBO-EM VITÆ*. Si enim primi Parentes Arborem illam non vio-sent, sed præcepto Dei tam claro & luculento, debitam obe-ntiam præstitissent; & qvidem in tanta facilitate non peccan-omnia illa non solum conservata, sed etiam homo in iis, & bono confirmatus fuisset. Qvia autem id non fecit: ideo nia illa per lapsum misere fuerunt deperdita. Unde III. *BOR VITÆ* qvoqve per se non pertinuit ad *ANIMAM ratio-lem*, qvippe qvæ sua natura est immortalis: sed ad *Corpus & am corporalem*. Uti ita nihil efficiat *Calvinus*, qvicqvid etiam erat & prætendat. Relinqvitur ergo iterum, *ARBOREM TÆ* sic appellatam fuisse a *FINE, USU, & EFFECTU*, ad qvem initus ordinata, instituta fuerat, & condita: ut nempe esset *dium peculiare ratione conservandi vitam naturalem & corpora-corporis, ut homo immortalis esset.* Non autem inde, qvod *bolum* ac *memoriale* fuerit *vita* divinitus acceptæ. Ac hacte-, qvamvis paulo longius de *Arboris* hujus *NOMINE & APPEL-TIONE*.

XIII. *CAUSA EFFICIENS* hujus *Arboris* itidem fuit us. Dicitur enim *v. 9. Produxit DOMINUS DEUS de humo ne lignum, pulchrum visu, & advescendum suave. Lignum et-vita in medio Paradisi, lignumqve scientia boni & mali.* Con-ri potest *versiculus 11. capitis I.* Qvod igitur Arbor hæc *vera*

ARBOR,

ARBOR, & a Deo producta fuerit, est in confesso. Hinc i
Tostatus in cap. 15. Genes. qvæst. *160. Dicendum est, qvod lignum vi*
erat vere qvædam arbor in Paradisi, sicut cæteræ Arbores, qvantu
ad veritatem Naturæ: licet in virtute & forte in specie differre
Illud igitur considerandum esi : *An tantum unicum productu*
fuerit hujus Arboris individuum, an vero plura? In Ebtæo eni
habetur nomen עץ, *Lignum* sive *Arbor*, qvod & *speciem* signi
care potest, pluribus individuis constantem, & *unicum individu*
ut patet ex *cap. 3. v. 2.* ubi plures arbores significat, dum dixid Ev
מפרי עץ הגן נאכל. *De fructu ligni horti comedemus*. Ubi, qv
vocula עץ *plures* singnificet *arbores*; nemo dubitat. Sic etia
Drusius ad loca difficiliora Geneseos p. 22. circa *capitis 3. v.*
In medio arboris horti; ex qvo *Johannes Temporarius*, propt
numerum singularem collegerit, *ficum Indicam fuisse, sub q*
Adam cum uxore delituerit, & cum foliis postea se texerint, annot
Arboris ibi positum esse pro *Arborum*, ut *Exod. 10. 15.* legatur,
omnem fructum Arboris, qvem reliqvum fecerat grando. Johann
Calvinus, qvem modo dimisimus in *h. l.* dicit: *Incertum est, duo*
tantum individua, an duas arborum species designet: utraqve opin
probabilis est: res vero minime digna, pro qva contentio sumatu
qvandoqvidem vel parum, vel nihil nostra interest, utrumvis as
ratur. Ubi qvidem non admodum male judicat, rem e
minime dignam, pro qva contentio sumatur. Scite enim
Augustinus inqvit *Lib. VIII. de Genes. ad literam, cap. V. Meli*
est dubitare de occultis, qvam litigare de incertis! Videbim
tamen, qvid hic *Interpretes* alii sentiant, & qvid qvam proxim
accedat ad textum. Asserunt itaqve pleriqve alii *prius*, statu
entes: Non nisi unicum hujꝰ Arboris Individuum fuisse. Un
Mercerus, postqvam dixisset *p. 49. Hic dubium esse potest, de duab*
ne individuis arborum dicat, an vero de duplici arborum specie, sub
jungit: *Qvod qvanqvam parvi referat, video tamen, & nostros,*
Hebræos magis illud seqvi, ut duo tantum fuerint individua arboru
ex qvibus postea tota terra erat propaganda, in usum totius poste
ta

is Adami. Ita Mercerus. Sic *Tostatus* in cap.13.Genes.qvest.136. putat, *Lignum vitæ unum tantum fuisse in specie sua.* Et urget *umerum*, dicens: *Dixit lignum singulariter. E. unum tantum t.* Qvod argumentum tamen non est firmum, ut ut præce- ntibus patet: 2. *Qvia* Lignum *hoc dicatur fuisse in medio Para-*; *Plura autem si fuissent, non potuissent, omnia esse in medio radisi.* Centrum enim non nisi unicum datur. Sed nec hæc io irrefragabilis: Qvia *Medium* sumi posset pro *capacitate satis pla*; nec necesse est, *Mathematice* hoc sumere, ut ostendemus sp.seqventi: *Qvia dicatur cap.3.ne sumat de ligno vitæ.* 4.Item *rubim custodivisse viam ad lignum vitæ*; & *ita* utrobiqve *ificari unicum.* 5. *Qvia suffecerit unicum, qvoniam paucus cibus le fuerit sumendus.*

XIV. Eadem qvoqve sententia est *Jacobi* Bonfrery *Pro- soris sacrarum literarum & linguæ sanctæ in Academia Duacena,* m inqvit, *comment. in Genes. p.117. Nota, verisimile esse, uni- n tantum fuisse arborem vitæ; id enim Scripturæ verbis videtur venientius: neqve vero pluribus fuit opus, cum duo initio tan- n essent homines, & una illa, etsi multo plures fuissent, suffecisset, n non esset illa qvotidianus cibus, sed subinde tantum per modum dicinæ sumeretur. Aucto tamen humano genere, nihil vetat ere, hanc Arborem propagandam, sive in Paradiso, sive forte et- n extra Paradisum, ad eum modum, qvo certæ arbores propa- atur.* Verisimilius igitur videtur, unicum tantum fuisse hu- arboris individuum, & qvidem specialiter in hunc finem Deo productum: qvoniam Scriptura semper loqvitur de eo singulari, nec urgens ratio sit, qvare nomen עץ *collective* matur; estqve probabile, utramqve *ARBOREM*, tam *VITÆ*, am *SCIENTIÆ BONI & MALI* valde conspicuam, floridam & pulchram fuisse, unde & *Lutherus* in verbis *Thesi IV.* citatis, *um ut hortulanum has ARBORES præ cæteris coluisse & amasse cit.* Litem tamen propterea nemini movebimus. Nam etiam *ngius* in *h.l.* scribit: *Comment. in Genesin. p.112. An tantum de*

 uno

uno individuo loqvatur Moses, an vero certam arborum speci
notet, non est opus disputare, cum utrumqve possit statui. De u
tamen qvadam arbore nobili, accipit qvoqve cit. I. B. nos
Lutherus, ut & qvæst. XII. in Cap. II. *Gesnerus.*

πάρεργα.

1. *An scientia illa, secundum qvam Adamus Genes. 2. v. 20. cu animalium nomina imposuit, fuerit concreata; an vero exp rimentalis, & multis laborib. acqvisita?*
2. *An somnus Adami productionem Evæ antecedns, Genes. 2. v. fuerit naturalis?*
3. *An costa illa, ex qva condita fuit Eva, Genes. 2. v. 22. fue supernumeraria?*
4. *Serpens, qvi seduxit Protoplastos, Genes. 3. v. 4. nec mere nat ralis, nec mere infernalis, sed personatus fuit. Serpe nempe naturalis a Satana obsessus & aliqvandiu inhabitat*

IN NOMINE SS. TRINITATIS.

DISPUTATIO THEOLOGICA

SECUNDA.

De

ARBORIS VITÆ MATERIA ET FORMA.

Respondente

M. JOHANNE Knopff/ Altenbroca Hadelensi,

THESIS PRIMA.

CONsideravimus cum DEO, in Disputatione præceden *PRIMA, APPELLATIONEM & CAUSAM EFFIC ENTEM* hujus *ARBORIS*: Pergimus itaqve nunc ad eju dem *MATERIAM*: Qvi fuit *Humus*, sive *Terra. Produx enim DEus de* humo *omne* lignum *pulchrum visu, & ad vescendu suave. Lignum etiam vitæ in medio Paradisi*; ut loqvitur Textu *Cap. II. v. 9.* Si itaqve DEUS de humo produxit *omne lignum*. e iam inde produxit hoc lignum, qvod fuit *Lignum* seu *ARBO VITÆ*, Hinc *Qvæst. 26. in Genesin, p. 9.* scribit *Theodoretus*, *Ep*

scop

pus Cyrensis: in qua civitate a *Cyro* in extermis Persiæ finibus ndita, *octingentis* præfuit *Parochiis*. *E terra orta esse hujus di ligna, perhibet Scriptura, non igitur alterius fuit naturæ, am reliqæ plantæ.* Deseritur etiam merito *Hieronymus*, qvi *m.IV.* Qvæstionibus, sive Traditionibus Ebraicis in Genesin: vocabulo מקדם, *Genes. 2. v. 18.* qvod, *versus Orientem*, rtendum est; pro qvo autem *Aqvila* posuit: ἀπὸ ἀρχῆς. *Symchus* vero ἐκ πρώτης, & *Theodotio* ἐν πρώτοις. Qvod & ipsum n *Orientem* significet, sed *Principium*: colligit; *Paradisum ab rdio creatum, & creaturarum initium fuisse*. Dicit enim: *Ex manifestissime comprobatur, qvod priusqvam cœlum & terram US faceret: Paradisum ante condiderat, sicut & legitur in æo. Plantaverat autem DEUS Paradisum in Eden a principio.* l in Ebræo non est בראשית *a principio*, qvod *Genes. 1. v. 1.* le- ar, sed מקדם; *ex Oriente*, vel *versus Orientem*. Qvod non e est erratum in tanto Patre, Ebraicæ literaturæ non ignaro. amvis enim vox קדם aliqvando ἀρχὴν significare conce- ur, ut *Prov. 8. v. 22. Initium viarum suarum*, ἀρχὴν ὁδῶν, *possedit DOMINUS*: tamen hoc in loco sinificatio illa locum non et. Qvemadmodum igitur de ARBORE SCIENTIÆ NI & MALI in ista *Disputatione, Thes. IX.* docuimus: Qvod *dita Illa fuerit, ut arbores qveqve aliæ creatione mediata. Qvo- n primo fecerit DEUS cœlum & Terram, Genes. I. v. 1. ex terra m deinceps fecerit lignum, faciens fructum die tertia, ibid. v.* Et qvidem, *qvod creata fuerit cum fructibus*: *perinde sicut res aliæ, etiam cum suis fructibus productæ fuissent*: Ita enim nia illa de ARBORE VITÆ hic volumus repetita. Con- videlicet fuit & ipsa, *creatione mediata*; producta ex terra, ate Verbi divini. Condita fuit & ipsa statim cum suis fructi- Si enim eos nondum habuisset, periculum non fuisset, *omo extendens manum, accepisset etiam de fructu* ARBORIS Æ *& comedisset!* contra id, qvod *Cap. III. v. 22.* Textus affir- . Qvod enim *productio rei ex materia qvidem præexistente,*

 sed

sed inhabili, & sine prævüs naturalibus alterationibus facta etiam fit & vocetur CREATIO, juxta phrasin Scripturæ, & modum loqvendi Ecclesiæ, manifestius est, qvam ut probari debeat. In solo enim *v. XXVI. Capitis I. Geneseos*, ter de productione Hominis usurpatur Verbum ברא qvod unanimiter Interpretes acceperunt de CREATIONE, qvamvis *mediata*, & facta ex materia præexistente, sed inhabili. Neqve meminimus, ullum Interpretem fuisse, qvi verbum ברא, hic explicuerit per verbum *Genuit*, aut *Generavit*. Hinc B. noster *Gerhardus* sententiam de hac voce receptam ita exposuit, *Disp. Isagog. X. Cap. I. §* ברא, *Creare; in propria & nativa significatione, primo & principaliter est, ex nihilo aliqvid facere*, Genes. *1. v. 1. unde R. D. Kimchi dicit*, ברא *proprie usurpari de re, quæ a non esse ad esse producitur.* Secundario *& tamen* proprie *est ex materia praexistente sine prævia alteratione novum qvid producere, ad qvod illa naturalem aptitudinem minime habeat; ex materia qvidem, sed non tamqvam ex seminario, ex qvo simile qvid creatura producere possit; materia inhabili, indisposita & pro mero nihilo habenda, aliqvid omnipotente virtute producere*, Genes. 1. v. 16. *unde* Damascenus *dicit lib. 2. orthod. fidei cap. 5. DEUM omnia qvidem ex nihilo creasse, interim alia* immediate, *alia vero* mediate, *In utraqve significatione verbum CREANDI soli vero DEO tribuitur, utrumqve enim est omnipotentiæ divinæ opus, ex nihilo aliqvid facere, & ex præjacente materia sine prævia alteratione novum qvid producere, ad qvod illa naturalem aptitudinem minime obtinet.* Hæc *B. Gerhardus.* Si igitur aliqvis *priorem* significationem vocabuli ברא solam urgere velit, & inde colligere, ARBOREM VITÆ non fuisse *creatam*; cum *Creatio* in propria & primaria significatione sit productio rei ex nihilo: placide cogitet *utramqve* significationem esse *propriam*, uti docebat *Gerhardus*; *utramqve* etiam in Sacra Scriptura haberi; ac *utramqve* insuper constanter hactenus usurpatã fuisse in foro Ecclesiæ: *Unde ex priori* significatione non debeat impugnari ista Significatio *altera!*

II.

II. Sed id potius videamus *qvomodo* ARBOR *hæc producta*
ıtur, בְּתוֹךְ הַגָּן, *in medio horti? Mercerus* tradit, Ebræos di-
e in eodem ordine seu areola fuisse in horto consitas has duas
ores conspicuas, ihinc unam, inde alteram. Hoc בְּתוֹךְ au-
ı sive medium , exponit *intra*: & qvamvis Onkelos & alii
rtant in medio, in medio scilicet horto, late medium
nendo: satius tamen esse dicit, exponere *intra*, qvod
n in terminis seu finibus horti, sed satis intra horti ambitum
ent. Sic etiam *Bonfrerius dicit: Illud in medio Paradisi, non*
nendum Mathematice, sed ut idem sit, qvod inter alias arbores;
Hebraismo, inter aliis arbores conspicua & spectabilis. Ac *Abu-*
ısis in cap.13. Genes. qvæst.159. scribit: *Dici potest duobus modis:*
ıo modo, qvod in medio Paradisi per æqvidistantiam, vel qvasi in
dio esset lignum vitæ. Secundo modo accipi potest medium per In-
rpositionem. Et ita omne, qvod est intra rem, est in medio rei. Al-
gorice autem hoc explicuit *Aloysius Novarinus in Mose expenso*,
;5. dicens: *Cur in medio vitæ lignum positum? Ideo*, inqvit Rau-
nus, *lignum vitæ in medio Paradisi erat, ut per hoc significaretur,*
od qvi temperantiam & medium servat, bene regit vitã naturæ,
qvirit vitã gratiæ, & meretur vitam gloriæ. Concedendum est,
ud: in medio Paradisi, non sumendum esse *Mathematice:* in-
rim tamen dubium non est, *late* sumendo vocabulum *medii*,
nnino ARBOREM in medio Paradisi productam fuisse. Fuit
nim ut *ARBOR* aliqva insignis in loco maxime qvoqve insigni,
conspicuo a Deo producta. Qvalis locus alias esse & haberi
let locus medius! Notabiles vero sunt etiam *Judæorum fabu-*
, qvas de *Qvantitate Arboris VITÆ*, ad *Materiam* ejus petinen-
, habent. De qvibus ita *Gvilielmus Parisiensis, Tom. II. part. 1.*
Universo, fol.59. Cave autem tibi fabulis & deliramentis Ebræo-
ım, qvibus nec alienationes febricitantium errare, & in creduli-
te comparabiles sunt. Una est autem *ex deliramentis eorum, qvod*
bor sive lignum vitæ in ALTITUDINE habeat iter qvingento-
m annorum: qvapropter grossities ejus, hoc est, trunci vel stipitis

 ejus,

ejus, hoc est, trunci vel stipitis ejus, major erat, grossitie toti terræ. Aliud *deliramentum est, qvod dicunt, Arborem vitæ ambula*
Qvæ Judæis pulpamenta relin-qvamus!

III. Sed progredimur nunc ad *FORMAM.* Ubi qvidem *A BOREM* hanc *VITÆ* fuisse ex genere arborum & plantarum, deoq; animam vegatativam habuisse, certum est: Sed cujus sp ciei fuerit, id adeo incertum, ut ne qvidem probabiles conj cturæ de ea re apud Interpretes reperiantur. Suspicatur qvide *Mercerus* in verbis *Thes. V.* citatis: *Has arbores forsan alicujus sp ciei earum, qvæ nunc sunt in terra, fuisse:* Sed *suspicatur!* & cuj speciei nominatim ista ARBOR VITÆ fuerit, ne conjectura qvidem aussus est conseqvi aut indicare. Unde necessario cog mur hic subsistere, & contenti esse iis, qvæ revelata sunt: nem pe fuisse hanc ARBOREM, veram arborem, productam a DE in medio Paradisi, & eam peculiarem vim & efficaciam habu isse in ordine ad hominis vitam corporalem. *Patet* enim, *frust peti, cujus speciei esset illa Arbor; vel fructus illius, cum ea speci nobis non sit visa, nec cognita.* Uti *cit. l.* recte judicat *Bonfrerius.* verbis, *Thes. 13.* citatis *Tostatus* dixit: *Qvod in specie forte a cæter differret.* Qvod pluribus perseqvitur. *Qvæst. 161.* dicens: *Sed m lius dicitur, qvod illud lignum non erat in eadem specie cum aliqva de arboribus, qvæ sunt in terra nostra, aut alibi extra Paradisu* Et postea: *Dicendum est itaq; Arborem vitæ pertinuisse ad aliqva speciem unam, cujus speciei nulla arbor est inter nos.* Et statim *Volu autem DEus speciem illam tam perfectam producere in genere A borum, ut nihil ei æqvetur, imo neq; assimiletur in virtute & opera tione. Qvia,* ut in Antecedentibus dixit: *Per cibationem confere bat aliqvid illa arbor, qvod non conferebant aliæ.* Sic etiam *Aug stinus Torniellus* in *Annalibus sacris p. 50.* ex eo, qvod Arbor hæ effectum suum producere potuerit non *per extrinsecum, & su pernaturale qvoddam Dei munus:* sed *per vim propriam divinit inditam;* colligit: *Qvod fuerit specie a cunctis aliis arboribus a D creatis longe diversa.* Siqvidem nulla alia Arbor *talem valuerit e*
fe

ctum producere. Cum igitur, inqvit, *ejus operatio esset singularis ab omnibus aliis cæterarum Arborum virtute differret ; oportet od etiam natura ejus & species esset ejusmodi.* Qvoniam autem ejus proprio *FINE*, aliqvo modo perveniri potest in melio- m cognitionem *Naturæ* hujus *Arboris* : Ideo hic unam ac alte- n QVÆSTIONEM tangemus, qvæ alias ad *FINEM* qvoqve ferri possent, & sine qvibus non possent expediri, qvæ dein- os sunt tractanda.

IV. Expediendum est videlicet & explicandum ante omnia. I. *primi homines fuerint immortales? & qvalis ista immortalitas rit?* Negant itaq; primorum hominum immortalitatem. 1. *lagiani*, qvi docuerunt, *hominem fuisse moriturum, etiamsi non cässet.* Sic enim *Augustinus* de iis, Tom. VI. de Hæresibus, ad od vult DEum, hæres. 88. lit. D. *Ipsum qvoqve Adam, dicunt, m si non peccasset, fuisse corpore moriturum, neq; mortuum me- culpæ, sed conditione naturæ.* Et *Tom. II. Epist. CVI. p. 185.* lit. B. vit: *Objectum est enim eum*, nempe Pelagium, *dicere ; qvia A- n sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset.* 2. *Augustinus ubinus*, qvi in *Annotat. Genes. 2.* scripsit: *Ex Adami lapsu genus nanum non corporis, sed animæ mortem incurrisse, & fuisse ho- es morituros, etiam anteqvam peccassent.* 3. *Photiniani*, qvi ne- t, *Adamum esse in immortalitate conditum.* Uti videre est in echismo Racoviensi *p. 21* qvin addunt, *ne qvidem sciri potuisse damo immortalitatis viam*, p. 26. Sed contra hanc sententiam rofesso disputat *Augustinus Tom. VII. de Peccatorum meritis missione. Lib. I. c. 2. & seq.* inter alia *Cap. II.* dicens: *Qvi dicunt, m sic creatum, ut etiam sine peccati merito moreretur, non pœ- ulpæ, sed necessitate naturæ; profecto illud, qvod in lege dictū est: die ederitis, morte moriemini; nō ad mortē corporis, sed animæ, n peccato fit, referre conantur. Qva morte mortuos significavit ing infideles, de qvibus ait: Sine mortuos sepelire mortuos suos. d ergo respondebunt, cum legitur hoc DEum primo homini et- post peccatum increpando & damnando dixisse: Terra es & in*

ter-

terram ibis? Neqve enim secundum animam, sed qvod manife-stum est, secundum corpus terra erat, & morte ejusdem corporis era[t] iturus in terram. Inter Christianos ergo Orthodoxos, & qvi ve-raciter fidem Catholicam tenent, constat, primos nostros paren-tes fuisse immortales, & etiam ipsam corporis mortem no[n] contigisse nobis lege Naturæ, sed merito peccati inflictam esse qvia peccatum vindicans DEus dixit primo homini, in qvo tun[c] omnes eramus: *Terra es, & in terram ibis!* Fuit enim Immo[r]talitas pars imaginis divinæ in primo homine, eiq; propria; qv[ia] 1. *fecit Deus hominem:* ἐπὶ ἀφθαρσίᾳ *ad conditionem incorruptam* *Sap.2.v.24.* 2. Deus condidit hominem *ad imaginem suam, Gen.* 1. *v.27.* & ita ad immortalitatem. 3. nulla causa physica mortis [a]derat. 4. Deus homini mortem, ut pœnam peccati comminatu[s] fuerat, *Genes.2.v.17.* 5. qvia mors ex invidia Diaboli intravit [in] mundum, *Sapient.2.v.24.* E. non est naturæ conditio. 6. qv[ia] Christus nos liberavit a morte, tanqvam a pœna peccati. 7. [In] vita æterna *mors non erit, Apocal.21.v.4.* E. nec in statu integrita-tis fuit. Qvia in vita æterna erit restitutio status integritatis, ἀποκατάστασις πάντων, *Act.3.v.10.* Uti pluribus videri potest apu[d] *Gerhardum,* Disp.Isag.XXII. c.9. §.5. Hinc etiam *Sixtus Senens[is]* Lib.V. Bibliothecæ *Annot. XXXVI.* reprehendit *Augustinum* *Eugubinum*; qvamvis eandem sententiam, qvam ipse tradit, ha-beant qvoqve *Philo,* in *lib.2. Allegoriarum Legis, Josephus lib* *Antiqvit.c 1.* & *Eucherius Lib.1.comment.* in *Genesin.* Et contrari-um definitum fuit in *Concilio Milevitano, c.5.* Subdidit tame[n] *Eugubinus: Si hæc parum Christiana sunt, retracto, promteq; [con]fesso.* Et *Gvilielmus Estius* Commentariis in Qvatuor Libros Sen-tentiarum, *Lib.II.dist.19.§.1.p.189.* recte propterea scripsit: *Tra-dit fides Catholica, mortem corporis, hominibus non Naturæ neces[si]tate, perinde ut brutis animantibus accidere, sed eam merito pecca-ti, qvod est mors animæ, intrasse in genus humanum. Qvæ qvidem manifesta est doctrina Scripturæ sacræ, causam mortis ubiq; in pec-catum referentis.* Et §.2. contra *Scotum,* asserentem, *Homines*

sta

atu Innocentiæ morituros fuisse propter Elementorum pugnam; nisi Deus translatione illud prævertisset; talemq; mortem naturameidem futuram fuisse : rectissime disputat pro *Negativa* : Qvoniam juxta ordinem rerum a Deo semel institutum, non *potuerit*, nec *oportuerit* hoc fieri. Qvandoqvidem, §. 4. scribit: *voluntate atq; potentia Dei, humanum corpus immune fuisset a pugna elementorum, tendente ad mixti dissolutionem.* Videatur *August. de Civ. D. lib. 13. c. 15.* & idem *Sixtus, annot. 52.*

V. Sed *qvalis fuerit ista immortalitas?* dispiciendum est. *Athanasius* de Incarnatione Verbi, *p. 60.* dicit: *Hominem secundum Naturam esse mortalem, sed tamen non fuisse moriturum propter imaginem DEI.* *Augustinus* Lib. 10. de Genesi ad literam c. 19. videtur hanc *immortalitatem* adscribere *ARBORI VITÆ.* *Thomas* part. 1. qvæst. 97. art. 1. statuit, *futurum fuisse vi animæ, ex qva in corpus transitura fuerit, plenitudo sanitatis, & perpetuæ incorruptionis vigor.* *Scotus* autem 2. *dist. 29.* hoc negat, uti jam etiam ex *Eugubio* adductum est, & dicit, *futurum qvidem fuisse corpus dissolubile, nunqvam tamen moriturum fuisse hominem, qvia DEus prævenisset tempus dissolutionis, transferendo eum ex hac vita in cœlestem, absq; morte.* Ubi qvidem omnes consentiunt, hominem *moriturum non fuisse*, si in statu integritatis permansisset : sed *Athanasius* hanc Immortalitatem suspendit ab *imagine divina* : *Augustinus* ab *arbore vitæ* : *Thomas* ab *influxu animæ.* *Scotus* a *divina præventione & translatione in vitam cœlestem.* Sic *Jacobus Tonfrerius* in *h. l.* scribit: *Nota, hominem in Paradiso & statu innocentiæ futurum fuisse suapte Natura mortalem, divino tamen munere ac beneficio immortalem, atq; adeo hanc immortalitatem longe esse inferiorem immortalitate Beatorum in coelo.* Ac postea addit, donum hoc immortalitatis in *duobus* constiterit. 1. in *remotione causarum mortis intrinsecarum*, qvæ sint *defectus humidi radicalis*, & *caloris naturalis debilitatio.* Ne igitur humidum radicale deficeret, data erant homini alimenta. Dixerat enim Dominus *v. 16.* *Ex omni ligno Paradisi comede.* Ne autem per assumtionem ali-

mentorum paullatim & humidum illud radicale & calor nativus debilitaretur aut deficeret. Illud enim, qvod restituitur, fere minus sincerum est, nec ad humidi nativi bonitatem accedit, unde homo paulatim senescit, & bona corporis constitutio deficit: calor vero naturalis debilitatur repatiendo ab alimentis: *Ideo contra has causas intrinsecas*, inqvit, *erat arbor vitæ: nam præter aliarum arborum fructus optimi succi & alimenti, hujus arboris fructus tanqvam antidotum erat, & medicina, ut per eum, qvicqvid in aliis alimentis minus purum esset, corrigeretur, & radicale humidum in sua sinceritate conservaretur, itemq; ut calorem naturalem confortaret; & sic hominem immortalem diutissime, imo in perpetuum, si ita necesse foret, in eo flore juventutis, in qvo creatus erat, conservaret. 2. In remotione causarum extrinsecarum*, cum mors *extrinsecus* infertur. Contra has aderat *summa sapientia*, ut posset cavere omnia noxia: aderat *dominium in animalia*, ut nullum posset lædere: aderat *divina providentia*, hominem conservans & protegens; qvoniam *Dei providentia, protegebatur hominis innocentia, ut nihil ei in innocentia permanenti accideret*; vel a *ferro*, vel *igne*. Qvandoqvidem Dei ordinatio erat, *ut malum poenæ non esset in Natura rationali; sine malo culpæ*, ut docet *Estius ad Dist. 19. §. 4.* Aderat qvoq; Protoplastis *Potentia passiva* tantum *perfectiva*, non autem *corruptiva*, ut docet, *Thomas* Part. 1. q. 97. art. 2. aderat *Angelica custodia*, ut nihil posset nocere. *Homo itaq;*, concludit tandem, *ab intrinseco erat mortalis, ratione tamen extrinsecorum adjumentorum, divinæ protectionis, prudentiæ a Deo concessæ fuisset immortalis, si voluisset.* Ita *Bonfrerius*. Cujus sententia plana est: *Ab intrinseco* primos homines fuisse *mortales: immortalitatem* autem habuisse a *principiis & adjumentis extrinsecis*, inprimis ab *ARBORE VITÆ.* Similia leguntur qvoqve apud *Abulensem* Comment. in c. 13 Genes. qvæst. 171. & qvæst. 172.

VI. Similiter de hac re multis ex *Augustino* agit Magister sententiarum *Lombardus*, *Lib. 2. sentent. Dist. 19.* ubi dicit: *Primus ho-*

mo

mo secundum Naturam corporis terreni, & immortalis fuit qvodammodo, secundum aliqvid, qvia potuit non mori, & mortalis qvodammodo, qvia potuit mori. In illo namq; primo statu habuit posse mori & non posse mori. *Et hæc fuit prima humani corporis immortalitas, scilicet: posse non mori. In secundo vero statu post peccatum habuit, posse mori, & non posse non mori. qvia in hoc statu moriendi est necessitas. In tertio statu habebit posse non mori, & non posse mori, qvia ad illum statum pertinet moriendi impossibilitas qvod gratiæ erit, non ex natura.* Ita *Lombardus!* Pergit vero & porro dicit: *In primo statu fuit corpus hominis* animale. *i.e. egens alimoniis ciborum. Unde & homo factus dicitur in* animam viventem, *non* spiritualem, *id est, in animam corpus sensificantem, qvod adhuc erat animale, non spirituale, qvod egebat cibis, ut per animam viveret. Factus est ergo in* animam viventem, *i.e. vitam corpori dantem, tamen per sustamenta ciborum, & tunc erat corpus mortale & immortale, qvia* poterat mori, & poterat non mori! Deinde disputat: *Utrum immortalitas, qvam habuit ante peccatum, fuerit de conditione Naturæ, an ex gratiæ beneficio?* Ad qvod, inqvit, dici potest: *Qvia alterum habebat in Natura corporis, i.e. posse mori. Alterum vero seu posse non mori, erat ei ex ligno vitæ, ex dono gratiæ. Unde Augustinus super Genesin: Qvodammodo creatus est homo immortalis, qvod erat ei de ligno vitæ, non de conditione naturæ. Mortalis erat de conditione corporis animalis: immortalis beneficio conditoris. Non enim immortale erat, qvod omnino mori non posset.* Aperte dicit, *qvod non natura: sed ex ligno vitæ habebat posse non mori.* Qvæ sententia eadem est cum sententia *Bonfrerii.* Mox vero addit, *qvæst.* seqventi: *An posset non mori, si non foret præceptum, ut de illo ligno comederet: & aliis, non uteretur?* Qvod dicit *qvosdam affirmare:* sic determinantes id, qvod supra dixit *Augustinus: Erat ei de ligno vitæ, non de conditione naturæ tantum,* seu qvasi non ex conditione naturæ tantummodo erat ei, sed etiam ex illo ligno. *Qvosdam* vero hoc negare, dicere, qvod ex ligno vitæ erat ei posse non mori, non

ex natura. Et adductis qvibusdam verbis *Augustini* colligit, dicit conseqvi videri: *Qvod sicut homo in Natura sua habuer mortalitatem qvandam, seu aptitudinem moriendi, ita aliqvam in mortalitatem in natura sua habuisse. i.e. aptitudinem, qva poter non mori cibis adjutus. Sed si perstitisset, immortalitatis perfect esset ei de ligno vitæ. Sed qvi hoc tradunt*, addit; *qvomodo super ra verba Augustini, qvibus dicitur, qvod erat immortalis ex lig vitæ, huic sententiæ non contradicant diligenter inqvirant.* qvibus fluctuans sententia *Magistri* patet.

VII. *Bonaventura* ad illa verba: *Tunc erat corpus mortale immortale; qvia poterat mori, & poterat non mori:* annotat: *D pliciter dici immortale. Uno modo*, prout privat *actum* & *aptitud nem moriendi*: & sic dicitur *immortale, qvod non est potens mor* & directe opponitur ei, qvod est mortale. *Alio modo*, prout *pr vat actum solum*. Et tunc dicitur *immortale*, i. e. *potens non mor* ac *ita mortale* inqvit, *& immortale non habent oppositionem*. Jux qvam distinctionem primo homines immortales fuerunt, no *priori*, sed *posteriori* modo. Illorum enim *immortalitas fuit: Pos non mori*. Ad *Qvæstionem* autem; *An homo fuerit immortalis, s immortalitatem habuerit a Natura, an a gratia?* dicit utramqv opinionem habere *aliqvid veritatis*, licet una plus habeat, qva altera. *Immortalis enim*, dicit, *qvantum ad statum innocentiæ di poterat homo per naturam, immortalis etiam per gratiam: qvia natura habebat aptitudinem, sed a gratia habebat completionen* Qvod dicit sic patere: *Tripliciter potest mors homini contingir aut per elementorum pugnam & dissolutionem*, aut *per humidi con sumtionem*: aut *per extrinsecam læsionem. Immortalitas ergo dic privationem hujus triplicis modi moriendi, qvantum ad actum potentiam in beatis, qvi dicuntur immortales, qvia non possun mori: qvantum ad actum vero solum in hominibus institutis, qvi d cuntur immortales qvia poterant non mori hoc triplici genere mor endi. Habebant enim aptitutinem evadendi hoc triplex genus mor tis per id, qvod habebant a Natura. Nam corpus valde bene era*

com

mplexionatum, & anima de se incorruptibilis erat, qvæ illud cor-us regebat & conservabat;& qvidem *ex dono gratiæ, seu justitiæ riginali*, ut addit. *Secundo* oppositum erat *lignum vitæ. Tertio* dæ sapientia & DEI providentia. Eadem enim habet hic *Bona-ntura*, qvæ supra *Bonfrerius*. Ex qvibus concludit: *Qvod im-ortalitas, qvæ fuit in statu innocentiæ qvantum ad aptitudinem, erit a Natura, qvantum ad complementum, a gratia*. Concedit oqve responsione ad *Primum: Si extendatur hoc nomen*, natura-, *posse omne id ita appellari, qvod insit homini a principio suæ na-vitatis*. Sed *Martinus Becanus*, Tom. I. Operum p. 137. cap. 4. æst. *1. Secundam Conclusionem* simpliciter hanc ponit; *Immor-litas illa in statu innocentiæ non erat naturalis, sed supernatura-. Ita Scholastici*, inqvit. *in 2. d. 19. D. Augustinus lib. 6. de Genesi literam cap. 25. his verbis: Mortalis erat conditione corporis ani-alis, immortalis autem beneficio Conditoris. Probatur* primo, *ia naturalia manserunt integra, post peccatum: at immortalis n mansit*. Secundo *Corpus Adæ erat mixtum ex qvatuor con-ariis elementis; ergo natura sua erat corruptibile*. Tertio, *qvia digebat cibo & potu: ergo eo abstracto, natura sua defecisset*.

VIII. Ex hisce potest intelligi, qvod *Pontificiorum* & *Scholasti-rum* sententia hæc sit; qvamvis mitius sentire videantur *Ma-ster* & *Bonaventura*. I. *Immortalitatem* illam in statu innocen-, non fuisse *naturalem*, sed *supernaturalem*. II. Immortalita-n illam non profluxisse a *principio* qvodam *intrinseco*, sed *ex-nseco*. Qvamvis *Bonaventura* dicat, *hominem a natura habuis-ptitudinem ad eam*. III. Inprimis eam pependisse ab *ARBORE TÆ*, tanqvam a medio divinitus ad hunc finem ordinato. IV. mortalitatem hanc complexam fuisse in se tantum *privatio-n actus moriendi*: non autem *privationem potentiæ moriendi*; qvidem ejus immortalis fuerit: *Posse non mori*. V. Et propte- aliam *Immortalitatem* hominem habuisse in statu *innocentiæ*; *am* autem habiturum esse in *vita æterna*, & *in statu gloriæ*. De ibus nunc sententiam nostram aperiemus.

IX. Monemus autem 1. ex *B.* nostro *Gerhardo* & aliis, & q dem *Disp.XXII.Isagog.c.9.thes.4.* NATURALE aliqvid dici riis modis. 1. *Constitutive.* Sic naturalia alicui sunt principia sentialia, uti homini sunt anima & corpus 2. *Consecutive*, pro qvod Naturam specificam necessario consequitur, ita ut ex essentia seu forma essentialiter fluat. Sicut ita homini natu est risibilitas. 3. *Subjective* pro eo, qvod Naturæ arctissime ef fixum. 4. *Perfective*, pro eo, qvod naturam promovet, & fectiorem reddit. 5. *Transitive* pro eo, qvod cum Natura si in alios propagatur. Qvamvis itaqve JUSTITIA ORIGINA seu IMAGO DEI, cujus pars est IMMORTALITAS, non f rit primis hominibus *naturalis*, *primo* & *secundo modo* : Si nobis falso tribuit *Bellarminus Lib. unico* de gratia Primi Ho nis, *c.1.* Nos dicere scribens, *aliqvid Naturale, qvale in primis liberum arbitrium: Naturæ hominis nunc de esse. Etc.5. Nos pri bus duobus modis hisce, rectitudinem illam, in qva creati fuerit dam, fuisse illi naturalem*, affirmare : fuit tamen *tertio*, *qva* & *qvinto* sensu, videlicet ob naturalem *inhæsionem*, *perfectio* & *propagationem*, eidem naturalis ; uti *B. Vir cit. loco* loqvi Hinc etiam *thesi* 5. dicit. *Cæterum, cum pars imaginis divina primo homine fuerit* IMMORTALITAS, *& vero Imago DEI i pso fuerit non supernaturale aliqvod donum, sed naturalis & intr seca ipsius proprietas, ex eo recte colligitur, etiam IMMORTALI TEM fuisse in ipso non supernaturale aliqvod donum, sed proprie tem naturalem.* Pariter ex Calvinianis *Rivetus*, *Exercit.19. in nesin* multis disputat, *Immortalitatem Naturæ, fuisse originalem & Protoplastis Naturalem ;* qvi videatur. Ex hisce igitur pa qvid statuendum sit ? Videlicet, IMMORTALITAS hæc primis hominibus *naturalis*, non *constitutive*, nec *consecutive* qvi hac ratione negat *Immortalitatem a Natura fuisse*, juxta G hardum non errat: Sed fuit *naturalis, Subjective, Perfective, Transitive ;* & *naturalis* etiam a nobis dicitur, ob naturalem *hæsionem, perfectionem* & *propagationem.* Cui sententiæ ex *Pon*

fu

non parum faviſſe qvoqve videtur *Eſtius*, citata *Diſt.19.* §.
tens: *Erat illi qvadam ratione naturalis, qvadam ratione ſu-*
Naturam. Et concedit, *Naturalem* fuiſſe; ſi *Naturale* ſuma-
pro eo, qvod inſit a prima inſtitutione Naturæ. Sicut *Cyrill.*
contra Julianum, dixerit: *Id eſſe ſingulis rebus naturam, qvod*
inſtituerit. 2. Pro eo, *in qvod naturaliter feratur appetitus.*
eo, *qvod cuiq; inſit a nativitate.* 4. Pro eo, *qvod in ipſa Na-*
cauſam qvodammodo, ſive partialem habeat. Sicut in *optima*
na corporis temperie tanqvam *interna* cauſa, & in *ligno vitæ*,
vam *externa* cauſa, immortalitas hominis conſtiterit. Ne-
atem *Naturalem* fuiſſe, ſi vox ſumatur pro eo, *qvod eſt De-*
Naturæ, ratione ſuæ eſſentiæ. Et §.10. dicit, ad *objecta, etſi*
non parvam difficultatem habentia ſe probabiliter reſpon-
Ut credamus, eum aliter ſenſurum fuiſſe, niſi obſtitiſſet
Apoſtolica, qvæ hanc Propoſitionem: *Immortalitas primi*
is non fuit gratiæ beneficium, ſed naturalis conditio: da-
it. Hinc etiam *Jacobus Heerbrandus* in Compendio Theo-
p.178. concedit: *Imaginem Dei in Angelis & hominibus fuis-*
identalem. Et *p.187.* inqvit: *Juſtitia igitur Originalis, nec*
nec corpus eſt, aut fuit unqvam, ſed fuit perfectio integri-
proprietas, vel potentia naturalis, totius hominis, ſive natu-
eſſentiæ humanæ, omniumq; ejus virium. Qvæ tamen condi-
is fuit, & amitti potuit. Sicut, proh dolor! amiſſa eſt lapſu
rum parentum. Et ſic fuit Accidens. Non autem tale Philoſo-
, qvod citra corruptionem ſubjecti adeſſe (& abeſſe) *poteſt.*
igit ſine dubio tale, qvod nihil perfectionis aut corrupti-
bjecto afferre putat) *Hinc enim ingens ſecuta eſt ruina, pec-*
nempe Originis, qvod corruptio eſt omnium virium hominis,
rum & inferiorum!

Qvando igitur Pontificii diſputant: *Imaginem DEI* ac *Ju-*
Originalem, adeoq; etiam *IMMORTALITATEM* fuiſſe in
homine *donum* aliqvod *ſupernaturale*, & *extrinſecum*: ſu-
ditum, ut frenum: Qvando item diſputant, ut ex *ſecunda*
Con-

Conclusione *Becani* audivimus : *Naturalia post lapsum mansi integra:* Qvod recte πρῶτον ψεῦδος appellitat *Rivetus*, Exerc. in Genesin: constanter ipsis a Nostratibus contradicitur, uti B. *Chemnitii Examine concilii Tridentini. Part.1.p.89.* & *Gerbar cit.l.§.1.2.3.* & *4.* potest videri. Nam 1. non intelligunt sola *Naturalia Physica*, qvæ utiqve remanserunt. *Nec enim desinit esse homo: Sed manet ipse homo, qvi ab initio est creatus, qvoad substantiam, retinens idem corpus, eandemq; animam, qvæ ab initio sit creata.* Ut iterum *Heerbrandus, p.186.* & *p.190.* loqvitur. Sed item *p.182.* admonet: *Non tantum de substantia hominis, verum etiam de Qvalitatibus; Proprietatibus, & viribus humanæ Natu intelligunt.* Et inde horribiles postea errores deducunt, de *merito congrui & condigni*; de *Puris naturalibus*, de *aureo freno*: *concupiscentia, qvod non sit peccatum.* Et qvæ sunt alia. Qvam causam cit.l. *Rivetus* scribit; *Talem creaturam rationalem*, qv Deo in principio creata sit, *justitia originalis* & *potentiæ non riendi* expers: *Chimæram esse constare, qvia nulla talis a Deo c dita sit, nec talis possit esse sine peccato, qvod a Deo esse neqveat.* *Posterius* recte accipiendum erit, qvando dicit. *Talis non p esse sine peccato.* Nempe *Talis*, qvalem volunt Pontificii, cui bellio ista Appetitus contra rationem naturalis sit, & insit t qvam conditio Naturæ. Vel, ut *Bellarminus* loqvitur, *Lib. u* de Gratia primi hominis: Insit ut langvor, & vitium naturæ, conditione materiæ conseqvens; sit rebellio illa carnis ad S ritum. Ibidem. capite 5. Videatur Gerhardus, Tom.II. Loc. Imagine Dei §.36. & seqq. Vel ut *Pighius* loqvitur, apud *Chem tium*, Part.1. *Examinis, p.188.* Insint, *ut naturæ conditiones in bis.* Qvi *B. Chemnitius* præ cæteris videndus! Qvalis sane n potest esse sine peccato. Nec enim pronitas illa ad malum, v um Appetitus, & morbida qvalitas, conditio est Naturæ, aut M teriæ, qvam hodienum creat Deus. Ac eadem hæc, qvæ Po tificii negant esse vitia; nos esse ex verbo Dei firmissime monstramus. Et qvamvis *Concilium Tridentinum Sess.5.* con

pisce

scentiam vere & proprie in renatis *peccatum* esse negat: con-
tur tamen, eam *ex peccato* esse, & *ad peccatum* inclinare. Si
em rebellio ista esset *conditio Naturæ*, vel *essentialis puris na-
alibus*; seqveretur 1. Non omnia fuisse valde bona; qvoniam
mus homo adhuc integer morbidus fuisset; & ista morbida
litas ipsi ratione purorum Naturalium intrinseca fuisset. 2.
bellio illa concupiscentiæ, sive Appetitus fuisset res bona,
niam profluxisset ex conditione Naturæ. 3. Si hæc rebellio
veniret & flueret e *materia*, & ejus conditione: tunc per *Ma-
am* intelligendum esset, aut *corpus*, qvod tamen non appe-
aut anima, qvam Deus Adamo inspiravit, & ita Deus con-
ieretur Auctor hujus concupiscentiæ, qvam Paulus *Roma-
um VII.* multoties vocat *Peccatum: Concilium* autem *Triden-
m* vere & proprie peccatum esse negat. Qvæ tam manife-
unt, ut aliqvis, illorum evidentia ad absurdum coactus
serit: *Si Deo placuisset, hominem in statu merorum naturali-
relinqvere, tum futurum fuisse, ut Legem de non concupiscenda
tulisset.* Uti antehac ostendimus ad *Artic. I. Formulæ Concor-
I. Imago Dei* & conseqventer *IMMORTALITAS*, non qvi-
fuit *a Natura*, qvia nec *constitutive*, nec *consecutive* ab ea
endit: Fuit tamen *in Natura*, adeoqve primis hominibus
ralis, modo *præcedenti thesi* exposito. Subordinata enim
possunt, *a Deo esse*, & nihilominus *homini naturale esse.* Sicut
concedimus in primis hominibus *supernaturalia qvædam
fuisse*; supernaturalem Dei gratiam & favorem: superna-
lem Spiritus Sancti fulgorem; supernaturalem beatitudi-
 vitæ splendorem. Unde huc pertinent etiam, qvæ supra
ventura de naturali aptitudine disputavit. III. In ejusmodi
tionibus, *Homo* non consideratur tantum *ut* est *homo*, ha-
 sua constitutiva principia, corpus, & animam: sed consi-
ratur, ut est *homo rectus, primus*, & in *statu innocentiæ con-
stitutus*, in qvo nec mors, nec appetitus rebellio,
aut qvicqvam mali habuit locum.

IN NOMINE SS. TRINITATIS.
DISPUTATIO THEOLOGICA
TERTIA.
De
ARBORIS VITÆ
FORMA adhuc ET FINE.
Respondente
ABRAHAMO Leube/ Altenburg. Misnico.
Anno 1657. d. 18. April. habit.
THESIS PRIMA.

DIximus sub finem *Disputationis Præcedentis*: In ejusmo qvæstionibus, nempe An *IMAGO DEI*; & *IMMORT LITAS. fuerit primo Homini naturalis?* aliisqve similib *Hominem* non considerari tantum ut sit *Homo*; habe sua constitutiva Principia, corpus & animam: sed considerari, sit *Homo rectus, primus*, & in *statu Innocentiæ constitutus*; in q nec mors, nec appetitus rebellio, aut qvicqvam mali habue locum: adeoqve considerari & sumi simul cum omnibus, q ipsi fuerint *concreata*. Hinc *B.* noster *Gerhardus*, *Lib. II. Conf Cathol. Part. III. art. 20. cap. 2. v. 8.* notanter scribit: *Qvando J stitiam Originalem* (& ita etiam *IMMORTALITATEM*) *Hom INTEGRO naturalem fuisse dicimus, hoc sentimus, qvod Justi illa non NATURAM ipsam, qvæ nunc omnibus communis est, NATURAM INTEGRAM constituerit, ei, tanqvam Subjecto dinario inhærens, eamqve perficiens.* Et in *seqventibus*, ut & C III. semper *Subjectum Qvæstionis* ponit, non *HOMINEM*, *HOMINEM INTEGRUM.* Inter alia *Pag. 357.* dicens: *Omnes H MINIS actiones oriuntur a Natura, non qva NATURA, sed q tenus in CERTO STATU posita est.* Atqve hinc rectissime colli Justitiam Originalem & Immortalitatem *ex creatione inhæsi* fuisse φυσικὴν corporis *qvalitatem*; Sicut CHRISTO qvo ad h manum Naturam Justitia & Sanctitas fuerit naturalis; & p pterea, amissa Justitia Originali, *NATURALIA in Homine mansisse intregra.* Et *Pag. 351.* argumentatur: *In qvocunqve om*

A

CCIDENTALIS *humanæ Naturæ perfectio consistit, illud est Ho-*
mini naturale, Genes.1.v.31. Acqvi in Imagine DEI omnis ACCIDEN-
ALIS Humanæ Naturæ perfectio consistit. Ergo: Ex qvibus clare
tet, qvod in hac *QUÆSTIONE Subjectum* non sit *HOMO* qvo
suas partes *essentiales* & *constitutivas* tantum consideratus,
HOMO INTEGER; sive *HOMO in statu Innocentiæ* & qvoad
SE suum *Substantiale* & *Accidentale* consideratus. Qvi rasione
semet *Bellarminus de Grat. primi hominis cap.8* & *Pererius lib.5.*
Genes. Disp. de qvarta Excell. q.1. p.587. concedunt, qvod *Homi-*
Integro nec *interna* nec *externa Principa mortem afferre potu-*
nt. Hinc etiam *B. Chemnitius Loc. de Creatione pag. 349.* dicit:
unqvam igitur Homo in statu pure naturali exstitit. Circa qvæ
rba felicissimus *B. Chemnitii* Interpres & Sectator *plurimum*
verendus Dn. D. Johannes Benedictus Carpzovius, Amicus &
ater noster in CHRISTO dilectus, Part I. Systematis Theologici,
79. rectissime scribit: *Abstrahimus Integritatem ab homine ante*
sum, & consideramus eum in sua Natura & essentia, ac deinde in
Integritate, sed non separamus eam ab homine, cum concrata
fuerit & naturalis homini, & nunqvam extiterit homo absqve
ante peccatum, seu lapsum. Vt status pure naturalium figmen-
n sit, & a puriore antiqvitate etiam ignoratus, qvod tribus inte-
s libris ostendit Cornel. Jansenius, Episcopus Iprensis in Augusti-
Tom.2. fol.681. seqq. Et propter concreationem Integritatis hujus
qvit §.5. *& exclusionem pure naturalium*, Integer Status *dicitur*
turalis. *Vi ut enim per naturam & essentiam suam, & ex se, atq;*
homo istam integritatem non habuerit, tamen ex creatione per
dum inhærentiæ naturalis data, concreata, ac statim cum Natu-
homini collata fuit, & etiam cum Natura propagari debuit, adeo,
qvamvis homini, ut homo is est, per modum Accidentis separabi-
qvo per lapsum privari posset, competeret: tamen eidem, ut in
NCRETO considerabatur, & ut integer erat, per se competierit.
ex revelatione divina unice patet, qvæ de Homine non ut mere
sico supposito loqvitur & docet, sed semper in & cum statu suo e-

eum considerat, *ac Naturale vocat*, *quod concreatum & congenitum est homini, ita ut per universam speciem istud propagetur* Ac §.6 concludit: *Ita ergo Homo in hoc articulo* (nempe de Imagine DEI) *consideratur, non ratione essentiæ suæ, & in essentialiter constitutivis principiis ac consequentibus attributis, ut sunt, anima, corpus facultates & affectiones; sed ratione* status & *in* concreto, *ut integer est creatus, &* Naturale *dicitur, non quod essentiam Hominis in Homo est; per se comitatur, sed quod concreatum illi est, & eum ut talis, vel talis est, hoc est, integrum constituit*. Ex quibus satis patet: *Quid proprie hic in quæstione sit?* Nempe *An primo Homini integro, & ut in Statu Innocentiæ considerato*; IMMORTALITAS *fuerit* NATURALIS? Qvod affirmamus. Et *Quæstionem* hanc merito ita instituimus: qvoniam in *Statu merorum Naturalium* Homo nec existitit nunqvam, nec creatus in eo, sed in integritate conditus fuit: Qvalis ergo in initio a Deo fuit conditus, talis etiam hic consideratur; talis etiam in Qvæstione loco Subjecti ponitur. Bene *Suaretz Disp. Metaphysica* VII. *sect. 1. n. 17. In rebus creatis*, inqvit, *præter entitates earum qvasi substantiales vel radicales, inveniuntur qvidam modi reales, qvi & sunt aliqvid positivum, & afficiunt ipsas entitates per seipsos, dando illis aliqvid, qvod est extra essentiam totam, ut individuam & existentem in rerum natura.* Qvamvis igitur IMMORTALITAS, ac tota IMAGO DEI non pertinuerit ad *entitatem Hominis substantialem*, sive ad *ESSE Absolutum* & *substantiale*: pertinuit tamen ad *ESSE respectivum, modificatum, Accidentale*, & consideratum ratione *certi alicujus status*. Et perinde est, ac si qværerem: *An statui Integritatis seu innocentiæ* IMMORTALITAS *fuerit essentialis seu Naturalis?* Qvod nemo, nisi qvi delirus sit, aut fungum pro cerebro habeat, negaverit. Implicat enim contradictionem: *Statum Integritatis esse*, nec tamen in se qvasi partem essentialem; constituentem, & naturalem complecti IMMORTALITATEM. Atqve hoc ipsum est, qvod contra *Statum merorum Naturalium*, urgemus, eumqve inter figmenta referimus; cum nunqvam ipse

extiterit, nec homo unqvam in eo creatus fuerit; nec cre- potuerit; cum talis non posſit eſſe ſine peccato; nempe lem Pontificii volunt; ut oſtendimus *Diſp. præced. theſ. 10.* Sed atus fuit in Satu integritatis & innocentiæ, & propterea cqvid ad illum Statum pertinet, id primo homini naturale; n ſupernaturale & adventitium fuit.

II. Relinqvitur ergo, qvod IMMORTALITAS primorum entum, non fuerit *ſupernaturalis*, aut *donum* aliqvod *ſuper- urale*, ſed *naturalis*: non qvidem *a natura*, ſed *in natura*: nec *ſtitutive* aut *conſecutive* ab ea dependens: ſed *ſubjective*, *Per- tive*, & *Tranſitive* in ea exiſtens; & propterea, uti *Heerbrando loco* loqvitur; *homini connaturalis*. Et *ut aliæ dotes, bonitas, itas, ſanctitas, & juſtitia; in Paradiſo, Naturæ concreatæ*, uti *Declarat. artic. 1. p. 644.* loqvitur *Formula Concordiæ*: Ita & fuerit concreata. De qvibus plura ſi qvis deſideraverit, a- t noſtros Theologos! Pleraqve enim tantum paucis tacta, certa & alibi ſufficientisſime probata hic præſupponimus.

III. Monemus II. Libenter hoc nos, tanqvam verisſimum ad- ttere: *IMMORTALITATEM primi hominis*, non fuiſſe, ut ita qvamur: *Immediatam*, & *Abſolutam*; id eſt, ita comparatam, nullis mediis, aut nulla conditione, opus habuerit; Sicuti s erit Immortalitas Beatorum in vita cœleſti: Sed fuiſſe *Me- tam*, & *Conditionatam*; qvæ ad ſui conſervationem opus ha- erit *certis mediis*, & *certis conditionibus*. Qvalia media fuerunt *ibus* & *Potus*. Conceſſi enim erant ei *fructus omnium arborum radiſi, cap. II. v. 16.* ſine dubio meliores, priusqvam Deus ter- maledicerct, *Cap. III. v. 17. II. Lignum*, ſeu *ARBOR VITÆ*, culiariter a DEO, tanqvam medium in hunc finem condi- n. III. *Conditio*, ut etiam *uteretur hiſce mediis*. Si enim ut recte 7. *Bonfrerius* loqvitur: *imprudenter homo agere voluiſſet, nec remediis ſibi a DEO conceſſis, omnino lædi & mori potuiſſet.* IV. *iditio obedientiæ*, ut abſtineret ab *ARBORE SCIENTIÆ BO- & MALI. Vtraq;* enim *mors*, tam *corporis*, qvam *animæ* inde

dependebat. Hinc ita ex nostris *Gesnerus* scribit, in *Cap. II. qva* *XII. Etsi homo ante lapsum, morbis & morti obnoxius non erat, n hilominus tamen DEus vitam, per corporalia media illi conservar voluit. Ideoq; arborum fructus & herbas illi largitus est, qvo nutri mento corpus aleret; arborem vero vitæ addidit, qva collapsas v res subinde restauraret. Sicut ipse Deus, Genes. 3. asserit, ne comed de arbore vitæ, & vivat in æternum.* Qvin ipse *Lutherus*, Com ment. in Genes. *p. 21.* scribit: *Habuit Adam corpus naturale & m bile, qvod generabat, edebat, laborabat. Hæc corruptionem ju cantur afferre, aut saltem mutationem aliqvam, qva tandem h mo naturaliter esset corruptus. Sed huic naturali ordinationi DE curavit remedium per arborem vitæ, ut homo sine ullo virium d cremento, longam & sanam vitam viveret in perpetua juventa* Qvod nihil aliud est, qvam IMMORTALITATEM primi h minis *mediatam* & *conditionatam*; seu suspensam fuisse a cer mediis. Unde etiam patet, qvid statuamus de illa QVÆSTIO NE. *An corpus Hominis etiam in statu Innocentiæ fuerit mortal corruptibile? solubile?* Nempe monet *Gerhardus* cit. Disp. Isag. c. 9. thes. 11. *Non posse dici mortale*; si vocabulum sumatur *κυρ* & *proprie* pro eo, qvod ad mortem secuturam certo propen & ad corruptionem naturaliter per successivam partium a sumtionem inclinatur: *Posse autem*, si sumatur *ἀκύρως* & *abusi* pro qvalicunqve *δυνάμει* & potentia moriendi, etiam remoti ma, & tali, qvæ stante Natura, & per Naturam nunqvam in ctum traducitur. *Item*: Postqvam dixisset: *Immortalitatem mi.* I. pro *Impotentia moriendi absoluta & omnimoda*; qvæ *ὁσιω* soli competat Deo. II. Pro *Impotentia moriendi ex gratia crea tionis, & propter essentialem a materia segregationem*; qvæ co petat Angelis & animabus. III. *Pro impotentia moriendi ex d & singulari ordinatione* DEI, qvæ competat partim beatis, p tim damnatis. Et qvidem, ut hoc addamus: *Beatis ex grati Damnatis* ex *justitia*. IV. Pro *potentia non moriendi*: Qvo se illud *immortale* sit, *qvod actu non moriatur*; *mori tamen pos*

ta conditione posita. Subjungit deinceps hisce: *Atqve hoc mo- corpus primi hominis fuit immortale. Non enim aderat impo- tia moriendi, sed tamen potentia non moriendi, qvæ per lapsum ecessitatem moriendi est conversa.* Et *ibid.* n. 7. dicit: *Erat minis corpus animale, mixtum ac resolubile, interim qvia exa- sime temperatum, qvia animæ immortalis habitaculum; ideo to- homo, Natura Immortalis recte pronunciatur.* Fuit ergo, *mor- , corruptibile, resolubile.* I. Qvoad *potentiam DEI absolutam.* Qvoad *potentiam moriendi*, pendentem a libero Hominis ar- rio. III. Qvoad *talem potentiam*, qvæ per Naturam nunqvam ducta fuisset in actum. Non autem fuit, qvoad 1. *Potentiam ordinatam. Bonitas* enim *Temperamenti* concreata & *Arbor* conservassent Hominem Immortalem. Nec 2. Qvoad *ntiam non moriendi*, in qva erat conditus. Nec 3. Qvoad *po- tiam Naturalem*, qvæ traducta fuisset in actum! Vide *Gerhar- dum.* Et si placet *Abulensem*, in cap. 13. Genes. q. 169. Ac ita mortalis fuit, qvia habuit Possibilitatem non peccandi, & n moriendi; qvæ, si ipse stetisset, in peccandi & moriendi possibilitatem conversa fuisset.

V. Qvæ igitur præterea *Disp. præced Thes. VIII.* adducta sunt, is *Tertium, Qvartum,* & *Qvintum* facile possumus admitte- *Qvod nempe inprimis hæc Immortalitas dependerit ab ARBORE Æ:* Qvod *continuerit tantum privationem actus moriendi, autem potentiæ:* Et. *Qvod alia fuerit Immortalitas in statu In- ntiæ: alia autem futura sit in vita æterna.* Habuit enim ho- liberum arbitrium, & ante se vitam & mortem, ac ita im- rtalitatem potuit amittere, *Genes. II. v. 17. Sir. XV. v. 18.* Unde mortalitas ejus fuit: *Posse non mori.* Sed de *Secundo* adhuc est ium. *An Immortalitas illa profluxerit* tantum *a principio ex- seco, non intrinseco?* Concessum jam tum est, qvod non fu- a Natura, vel constitutive vel consecutive considerati: sed atura. Non enim pertinuit ad essentiam hominis physice siderati. Interea tamen non potest negari: aliqvid fuisse

in

in homine, qvod recte hujus IMMORTALITATIS causa *Inter-na* dici possit: Nempe concreata illa & connaturalis harmonia elementorum, perpetua futura per esum *fructus* ex *ARBORE VI-TÆ*. Sicut etiam *Rivetus* dicit, *Exercit. XIX. in Genesin. Nemo ne-gat, habuisse corpus in se principia resolutionis: sed si de toto homi-ne agitur, nihil obstat, qvin dicamus, ab ipsis Naturæ principiis Im-mortalitatem profluxisse: Idqve propter Influxum animæ, perpetu-am humorum & Spirituum* ἁρμονίαν *conservaturum.* Qva ratio-dici posset, qvod etiam *Consecutive* aliqvo modo Immortalit Homini fuisset naturalis. Nam corpus illorum *valde bene er complexionatum*; ut *Disp. præced. Thes. VII.* loqvebatur *Bonaventu-ra*: naturalem aptitudinem ad immortalitatem inde probat Qvin igitur, qvantum ad hoc attinet, isthæc, intrinseca causa Im-mortalitatis, aut saltem aptitudinis ad eam dici possit, cum *Bo-naventura*, nulli ambigimus. Breviter dicentes: Habituale illu Immortalitatis donum: erat primo Homini *intrinsecum; inha-vum, connaturale*, & *concreatum*. Qvoad *intrinsecas causas* aute vitæ & mortis, dependebat, tanqvam a causa proxima a concre-ta & connaturali illa Elementorum harmonia perpetuo conse-vanda, seu ab æqvabilissimo temperamento, ab humidi & cali nativo & concreato vigore. Est enim vita animalis in *Harmon calidi Naturalis, & Humidi Radicalis*, ut *Abulensis*, q. 10. in cap. Geneseos loqvitur, & ita a *causa intrinseca*. Hæc autem depe-debat a mediis divinitus ordinatis, nempe a cibo & potu, & *ARBORE VITÆ* ejusq; *fructu*, cujus esus conservasset hanc Har-moniam in perpetuum. Videlicet a *cibo & potu*, pendebat, tan-qvam mediis conservantibus *vitam*: Ab *Arbore* VITÆ ver tanqvam a medio conservante & *vitam & vitæ perpetuitatem* Qvare qvoad media hæc *Immortalitatis* proveniebat ab extrins-co: Sed qvoad inexsistentiam, & causam proximam, erat *intrin-seca, connaturalis & concreata*; perpetuo in homine mansura, ni peccasset. Hinc recte scribit *Estius, Annot. adv. 22. Cap. III. Immor-talitatem* primi hominis dependisse ex *duobus*, ex *interna boni*

qv

alitate corporis, qvam homo perdiderit peccando; & ex *ligno tæ*, tanqvam *cibo externo*: ficut nunc homo ad tempus vivat ex *ibus*, nempe *bona temperatura corporis*, & ex *cibo*. Qvæ funt ve-fima. Unde etiam *B.* nofter *Gerhardus*, *Disp. Isag. 22. Cap. 9. thes.* dicit: *Cibi & potus usus non arguunt, primum hominem fuisse ortalem, qvia fructus Arboris vitæ in æqvali bonitate illud resti au-sset qvod a calore nativo absumtum, qvin & in humido primige-o, sive radicali* concreatam puritatem *conservasset, & calorem tivum corroborasset.* Item *Thes. 9. Hominem ante lapsum a pas-ne dolorosa & molesta, qvæ tandem mortem per causas internas l externas adducere potuisset, penitus fuisse liberum.* Item *Thes.* expreffe dicit: *Corpus primi hominis per se, &* interius *esse im-rtale: Qvod exactissima primarum & secundarum qvalitatum rmonia constiterit, adeoq; æqvabili & exacta medietate tempe-nenti præditum fuerit.* Urget qvoq; pro eadem affertione: *od corpus primi hominis ante lapsum essentialiter, & indissolu-vinculo animæ ad immortalitatem conditæ fuerit unitum.* Et *s. 11. Qvin etiam corpus ad immortalitatem a Deo fuerit condi-a, qvoniam* æqvabilisfimo *&* ordinatisfimo temperamento *rit præditũ.* Ex qvib9 patet, qvod omnino illa *Immortalitas* ha-erit m. *Principia Intrinseca, connaturalia, concreata*: Internam npe *bonam qvalitatem corporis, temperamentum æqvabilissi-n, dispotionem viscerum exactam*, & *unionem animæ immor-s cum immortali corpore, a causis naturalibus actu indisso-lem*; & alia, qvæ *naturales* & *intrinsecæ* caufæ *VITÆ* dici pos-t. Qvæ omnia per *ARBOREM VITÆ*, tanqvam medium ernum & continuata & confervata fuiffent. Qvod igitur *Au-inus* dixit: *Primum hominem Immortalem fuisse, non ex condi-e Naturæ, sed ex beneficio conditoris*; id recte intelligendum, Nempe non dependit hæc a conditione Naturæ, *constitu-*, aut *consecutive* confideratæ: fed fuit in homine *ex beneficio litoris*, qvi hominem ἐπὶ ἀφθαρσίᾳ condiderat; eidem ta- ratione inexfiftentiæ & caufalitatis, concreati tempera-

 menti

menti *intrinseca, connaturalis* & *concreata*. Videatur *Gregoriu Magnus lib. 3. Moral. c. 26.*

V. *QVÆRITUR* circa *FORMAM* hujus *ARBORIS* II. *An ergo ARBOR VITÆ fuerit causa Immortalitatis in statu innocentiæ*: Seu; *An tanta fuerit ejus vis, ut potuerit hominem infinito tempore conservare?* Affirmamus cum *Augustino*, Lib. 14. de Civ. DEI cap. 26. dicente: *Cibus aderat, ne esuriret, potus, ne sitiret, Lignum vitæ, ne illum senecta dissolveret.* Et; ARBOREM VITÆ eam vim habuisse, ut potuerit vitam hominis infinito tempore conservare; *Tostatus* qvoqve & alii contra *Scotum* & *Pererium* defendunt. Ac probatur ex illo, *Genes. 3. v. 22.* qvod superius adduximus: *Ne forte mittat manum suam, & sumat de ligno vitæ, & comedat, & vivat in æternum.* Vide *Becanum*, Qvæst. II. p. 137 Tom. I. Operum. Sic etiam *Affirmativam* amplexus est *Chrysostomus* Tom. I. Homil. XVIII. in Genesin, p. 110. dicens: *De ligno autem vitæ nihil signanter præceperat. Qvandoqvidem, ut existimo, & est verisimile, immortalem illum fecisset. Potuisset q. ipse, si voluisset, cum aliis etiam de hoc vesci, qvod perpetuam illi contulisset vitam, eo qvod nullum mandatum de illo acceperat*: Ubi vero dicit aureus Pater: *hanc Arborem immortalitatem & perpetuam vitam, homini collaturam fuisse.* Qvod alias restringi solet ab aliis usqve ad *terminum translationis*. Qvod autem dicit: DEUM *de Ligno vitæ nihil signanter præcepisse*: id aut intelligit de præcepto *negativo*, ut homo non ederet de ea; & ita nullum interdictum legitur. Aut de præcepto *Affirmativo*, ut ex ea ederet: & ita *speciale* qvidem præceptum itidem legimus nullum: *Generale* tamen habemus, *Cap. II. v. 16.* ubi dixit Dominus: *De omni ligno Paradisi comedes.* Qvia ergo dixerat *Omne*; & solam *Scientiæ BONI & MALI Arborem* exceperat: eo ipso *Arborem VITÆ* qvoqve concesserat.

VI. Sic etiam *Estius*, Annot. ad *v. 9.* urget versiculum 22. Capitis III. Et inde colligit: *Qvod Immortalitas hominis de ligno vitæ exstitisset.* Non autem de *solo*; ut præter ea, qvæ ante adduximus,

ip

ipse *Estius* docet ad *Dist.19. §.6.* contra plerosqve Veterum, nominatim *Irenæum*, *Hilarium*, *Chrysostomum* & *alios*; ut & ex Scholasticis contra *Durandum*: Hoc asserentes; disputans: *Immortalitatem fuisse primo Homini ex interna bona Qvalitate, & ex ligno vitæ.* Et pro hac sententia adducit locum Pauli, *Rom.8.v.10.* ubi *corpus* dicatur *mortuum propter peccatum.* Per qvod significetur, in ipso corpore nunc inesse corruptionis & mortis causam, qvæ non inerat ante peccatum. Eamqve probat ex *Concilio Arausicano can.1.* & *Tridentino, Sess 9. can.1.* in qvibus definiatur, *totum hominem secundum corpus & animam per peccatum in deterius fuisse mutatum;* Unde seqvatur, *in ipso corpore talem qvalitatem ad Immortalitatem antea fuisse;* Dicitqve *Augustini* esse, *Lib.1. de Pecc.mer.c.16. Lib.9. de Genes. ad lit.c.10.* & *Lib.11.cap.32.* & *Lib.13. de C.D.cap.3. & 23. Leonis* Papæ item & *plerumq;* Doctorum Scholasticorum. Id qvod merito notetur. Cadit enim sic illa assertio: *Immortalitatem Hominis fuisse donum áliqvod superadditum & Supernaturale.* Uti supra vidimus. Jacobus *Bonfrerius* in *h.l.* dicit: *fuisse hanc arborem vitalem & vivificam, qvæ hominis vitam in longissimum tempus prorogaret, & forte etiam perpetuandi vim habuerit, reparato semper humido radicali, sine ulla adulteratione & impuritate, & confortato etiam calore naturali, qvi alias repatiendo ab alimentis sensim debilitatur.* Uti disp. I. vidimus. Sic etiam *Mercerus in h.l.* dicit: *Hujus etiam fructuum arboris beneficio, aut immortalis erat futurus, aut qvam diutissime victurus, non obrepentibus senectutis incommodis.* Et paulo post; *in perpetua fuisset felicitate, donec corpore simul & anima ad æternam illam, cum Dei consortio felicitatem translatus esset.* Sic qvoqve *Theodoretus* dicit, *qvod hac ARBOR homini vires integras, & vegetas perpetuo præstitisset.* Videantur qvoqve testimonia Philostratium Disp. I. supra *Thes.IV.* adducta. Sic igitur, hanc ARBOREM causam Immortalitatis fuisse, certum est. Contulisset enim & ἀθανασίαν, & ἀγηρασίαν, i. e. & Immortalitatem, & perpetuam Juventam. *Qvousq; autem virtus illa se extenderit: An*

in omnem usq; æternitatem & in infinitum tempus; an vero in lon gissimum tempus tantum; & usq; ad terminum translationis? ex verbis *Gerhardi Disp.*I.*Thes.*IV. adductis liqvet, & infra circa vocem לעלם discutietur.

VII. QVÆRITUR III. *An vis illa causandi Immortalitatem in homine ARBORI VITÆ fuerit naturalis, an vero supernatura lis?* Sunt, qvi *supernaturalem* fuisse contendunt. Sic enim *Augustinus*, Tom.III.Lib.XI. de Genesi ad literam, cap. 40. dicit: *feli cem illum statum corporis substitisse, ex re visibili, virtute invisibili* Haud aliter atqve *Bonaventura* ad 2. *dist.* 19. dicit: *Hanc arborem non ex propria virtute potuisse corpus hominis facere incorruptibi le, sed præbuisse corporibus Immortalitatem ratione divinæ virtut assistentis.* Et sub finem qvæstionis primæ dicit: *Qvod lignum vi talem effectum haberet, speciale donum erat Dei. Sicut etiam, qvo tanto tempore vestimenta & calceamenta populi Israel potuerun sibi præbere obseqvia.* Qvod *Augustini* exemplum est. *Lib.I.de pe cat. meritis cap.3.* ubi inqvit: *Neq; enim metuendum fuit, ne for diutius hic vivendo in corpore animali, senectute gravaretur, & paulatim veterascendo perveniret ad mortem? Si enim Deus Isra elitarum vestimentis & calceamentis præstitit, Deut.19. v.5. qvo per tot annos non sunt obtrita, qvid mirum, si obedienti homini e jusdem potentia præstaretur, ut animale ac mortale habens corp haberet in eo qvendam statum, qvo sine defectu esset annosum, tem pore, qvo Deus vellet a mortalitate ad immortalitatem, sine med morte venturus? Sicut enim hæc ipsa caro, qvam nunc habemus, no ideo non est vulnerabilis, qvia non necesse est, ut vulneretur: sic il non ideo non fuit mortalis, qvia non erat necesse, ut moreretur. Ta lem puto habitudinem adhuc in corpore animali atq; mortali, etia illis, qvi sine morte hinc translati sunt, fuisse concessam.* Statuit e nim *Enoch* & *Eliam* nondum versari in gloria, sed restitutos es in statum innocentiæ, & vivere in Paradiso. Ex qvibus itidem patet, qvod *Augustinus* vim hanc tribuit *divinæ potentiæ*, arbo huic *assistenti*; adeoqve eidem non *naturalem*, sed *supernatur*

le

fuisse. Et Tom. III. *Lib. 8. de Genesi ad literam cap. 5.* dicit: *Illud*
q; addo, qvanqvam corporalem cibum, talem tamen illam arbo-
præstitisse, qvo corpus hominis sanitate stabili firmaretur, non
t ex alio cibo (alii legunt: *aliqvo:*) *sed nonnulla inspiratione sa-*
itatis occulta. Et mox addit: *Deum per hujus arboris cibum al-*
is significationis gratiam homini præstitisse. Ac provocat ad e-
npla divinæ omnipotentiæ, qvando panis Eliam ab indigen-
famis dierum qvadraginta spacio vindicaret, *1. Reg. 19. v. 8.* &
edixerit farinæ & oleo. *Ibid. cap. 17. v. 16.* Et hunc effectum hu-
Arboris inter *miracula* refert. Ad qvam sententiam etiamsi
accessisse; saltem qvoad rem ipsam ambiguus fuisse vide-
Theodoretus, dum *Qvæst. 26. in Genesin* scripsit: *Qvemadmodum*
num crucis salvare dicitur, propter salutem nascentem ex fide,
de eo est: Sic & ista ligna sunt qvidem Plantæ e terra nata, sed
ter divinam sententiam, alterum ex iis Lignum vitæ nomina-
est: alterum vero qvia per ipsum sentiri cœpit peccatum, ap-
tum est Lignum cognitivum boni & mali. Et circa hoc ipsi Adæ
amen indictum est. Lignum autem vitæ veluti qvoddam vitæ
nium propositum erat observanti mandatum. In qvibus ver-
utriusq; Arboris *Finem*, refert ad *divinam sententiam*. Et *Ar-*
m vitæ, veluti qvoddam *præmium Obedientiæ*, propositam
e dicit.

VIII. Sic etiam *B. noster Lutherus, Comment.* in Genesin *p. 52.*
istam verbo adscribit: Dicit enim: *Sicut arbor scientiæ boni*
ali sua natura bona erat. Sed propter verbum additum, erat
ini venenum, etiam Spiritus, non tantum corporis. Contra ar-
vitæ habebat propter verbum vim vitæ conservandæ. Ubi sane
lare virtutem istam non arbori, sed verbo arbori addito ad-
bere videtur, ad eundem fere modum, qvo Serpens æneus
elitas sanavit. Pariter etiam *Mercerus, Comment. in cap. III. p.*
dicit: *Fructibus hujus ARBORIS DEus eam vim indiderat, non*
ex arboris interna qvapiam natura, qvam ex vi verbi sui? Et
aput III. p. 103. scribit: *Sed hæc alioqvi vis intrinseca arbori non*

 erat,

erat, nisi ex verbo Domini, qvod cum ille violarit, nihil mirum, *non supervixerit!* Qvamvis Beatum nostrum Lutherum re interpretari possimus; non tam de Verbo qvodam *speciali* arb ri huic addito eum locutum fuisse, qvale non legitur in text qvam de verbo *creationis*, per qvod Arborem hanc, cum eju modi vi & virtute Deus produxit. Eadem sententia, supernat ralem fuisse, est etiam *Gabrielis* ad 2. *Sentent. dist. 19.*

IX. *Naturalem* autem fuisse ex nostratibus statuunt *Gerhar comment. in Genes. p. 51. Lucas Osiander in h. l.* & alii. Addit eni *Osiander: Hæc arbor ex ordinatione & voluntate divina tales fer bat fructus, qvi conservare possent vigorem & vires in corpore com dentis; donec homo absoluta periodo terrenæ vitæ fuisset absq; mor translatus in vitam cœlestem.* Estqve hæc eadem sententia *Stra* in Genesin. *Hugonis de sancto Victore*, *Abulensis* in cap. 13. Gen q. 161. *Procopii, Molinæ*, Tract. de Opere sex dierum, disp 28. *Per rii*, Tom. I. lib. 3. qvæst. 4. cum qvibus sentit & *Bonfrerius* in c put hoc II. v. 9. Addens, *hoc ipsum ex Scriptura satis colligi, ex scil. 22. cap. seqq. Si enim supernaturalis ea vis fuisset, non fuisset r tio, cur homo arceretur ab esu istius arboris, vel Cherubinus, flam meusve gladius ad arcendum hominem apponeretur, sola enim D voluntate ea vis cessasset!* Et multis probat citatus *Pererius*, *p.* 4 *Lib. III. in Genesin:* & qvidem ex veteribus; *fructum Arboris v ta, fuisse* πάσης φθορᾶς περιφυλακτικὸν; & *hanc vim fuisse ei natu ralem*. Qvod etiam ad *Dist. 19.* citatam probabilius judicat *Estiu* Et *comment. in Genes. Tom. I. p. 90.* amplectitur, *Jacobus Tirinu* Eadem sententia est qvoqve *Becani, l. cit. Conclus. 4.* & *Corneli Lapide, comment. in h. l.* qvi dicit; *Hæc vis & virtus fuit huic A bori naturalis, uti est vis medendi in aliis fructibus & arboribu inde enim a Natura sua, nativaq; vi dicitur* Arbor vitæ, *ideoq; po peccatum mansit huic arbori hæc virtus, eaq; de causa ab ea, & a P radiso exclusus est Adam, postqvam peccavit, ut patet cap. 3. v. 2* Sicut etiam *Menochius*, in verbis Disp. I. Thes. V. adductis, *natu ralem* eam *facultatem* vocavit! Et idem qvoqve sentit *Marius*,

.QVÆRITUR ergo IV. *Qva ratione hæc ARBOR VITÆ, Im-talitatem produxisset in homine?* *Becanus*, qvæst.2.p.137.Tom. perum, *tripliciter* hoc futurum fuisse affirmat. 1. *Reparando idum radicale*, sicut & cœteri cibi faciant. 2. *Reparando illud puritate & sinceritate*, qvod alii cibi non faciant. 3. *Corroborando calorem naturalem*, qvi agendo & patiendo paulatim solet debilitari, qvod etiam alii non faciant cibi. Hinc *Dionysius thusianus* Enarrationibus in Genesin in *h. l.* probat sententiam *Thomæ*, in prima parte, qvæst.97. docentis: *Per esum ligni subventum fuisse homini, contra defectum illum, qvi fit ex admixtione extranei nutrimenti cum calido ac humido naturali, ex admixtione naturalis vigor complexionis debilitetur.* *Cornel. a ide, comment. in h.l. p.72.* itidem dicit: Futurum hoc fuisse: *o, humorem naturalem primigenium aut eo meliorem suggendo. Secundo, calorem naturalem continua actione & pugna cum cibis refractum acuendo, roborando, & in pristinum, vel etiam orem restituendo, eumq; continendo & conservando.* Et postea tat *Aristotelem*, qvi *lib.3. Metaphysic. textu 15.* doceat: *Qvic-cibo vescatur, natura sua senescere, dissolvi & mori.* Cum *c. 3.* Moses expresse doceat & diserte: Adamum expulsum esse diso, ne gustans lignum vitæ viveret in æternum: *Ergo lignum vitæ*, inqvit, *poterat vitam prorogare in æternum.* Certum qvod sicut ARBORI VITÆ vis illa naturalis fuit: ita etiam roductura fuisset suum hunc effectum in homine naturali-neqve hic statuendum esse cum *Augustino* aliqvod miracu-
Unde hæc ARBOR conservasset harmoniam Elemento-connaturalem & concreatam, reparasset humidum radica-qvidem longe melius, qvam alii cibi; & VITÆ addidisset etuitatem. Atqve hoc omne per vim illam, qvam hæc AR-habebat naturalem & concreatam. Adeoq; contulisset hæc OR Homini non solum, ut esset ἀθάνατος sive *Immortalis*: tiam, ut esset ἀγήρατος, *senio carens, & in perpetua juventa ituus.* Si enim ex Fabulis aliqvid arcessendum esset, addu-

ce-

ceremus exemplum *Tithon*, Laomedontis filii, qvem *Aurora* succo suo perfudit, & cui a Parcis immortalitatem impetravi oblita interim *perpetuitatem juventutis* poscere, uti *Thomas Fa nabius* annotavit ad *Lib 9. Metam. fab. 2.* Vel; ut *Lævinus Torre tius* ad Oden. 16. Lib. 2. Horatii annotavit: Qvi senectutem qv dem non evasit, sed mori non potuit, Pertæsus igitur longis mæ ætatis, exsiccato jam corpore, membrisqve contractis, pr cibus obtinuit, ut in *cicadam* mutaretur. Qvamobrem & *M chael Apostolius*, Proverbiorum Centuria 17. n. 63. scribit: *Tithon senectus.* De *supra modum longævis ponitur. Memoriæ enim proa tur, Tithonum senectutis exuendæ cupidine in cicadam fuisse co versum.* Ad qvæ annotat *Petrus Pantinus, p. 361.* ad *senum loqva tatem* allusum fuisse. Est enim *senectus Natura loqvacior*, ut a Tullius in Catone Majore. Ut igitur Tithono oneri fuit esse ἀθάνατον: cum non fuerit ἀγήρατος: sic contra, summa felicit fuisset in Protoplastis, utrumqve fuisse. Eadem docet qvoqv *Tostatus* in *h. l.* Et in *c. 13. Genes. qvæst. 172.* Qvi videatur. Ut eni habeat qvis, qvod forte admiretur; notamus, qvod *Alphons* ille *Tostatus, Episcopus Abulensis*, in solum Caput XIII. Genes os, in commentario isto suo habeat 834. qvæstiones, inter qv 77. priores sunt ad textum: reliqvæ omnes, adeoqve 757. agu de Paradiso. Qvæ sane nimia & misera censeri possit diligenti Nam occasione illorum verborum, ubi *Genes. 13. v. 10.* Sodoma Gomorrha ante subversionem dicuntur fuisse, *ut Paradisus D mini*; tam prolixe materiam de Paradiso, *Capite* alias *Secun* tractandam, est persecutus. Qvi & *Qvæst. 176.* dicit: *Lignum vi fecisse, qvod transiret cibus adveniens ad perfectam similitudine ejus, qvod resolutum est.* *Addit qvoqve: Fructus ex illa Arbore profuturos fuisse*, ut *cibum*; *& qvoqve, & qvidem magis, ut medic nam.* Ac *Qvæstionem 175.* conclusit: *Ergo vere lignum vitæ facie bat, qvod homo viveret in æternum, i. e. nunqvam moreretur, et iamsi viveret per mille millia annorum.* Et qvidẽ, ut *qvæst. 176.* dici *Non si semel tantum sumeretur, sed oportebat, ut sæpe sumeretur.*

XI. Progrediendum itaqve nunc est ad hujus ARBORIS FINEM, qvi fuit vel ULTIMUS, DEI GLORIA: vel INTERMEDIUS, conferre homini IMMORTALITATEM: qvi & EFFECTUS ejusdem dici potest. Sunt autem, qvi FINEM aliqvem etiam addunt SPIRITUALEM. Sic enim *Chrysostomus* Homil.14. in Genes. p.75. *Et lignum vitæ in medio Paradisi, & Lignum ad sciendam notitiam boni & mali. Misericors enim Dominus, cum, ut opifex, præsciret ex multa copia (vel* libertate, ἀδείας, securitate, licentia) *procedente tempere, nocumentum subnasci, produxit lignum vitæ in medio horti, & lignum sciendi notitiam boni & mali: quandoqvidem non multo post abstinere ab isto jussurus erat, ut scire posset, qvod gratia & libertate illis frueretur, esset q. Dominus aliqvis creaturæ suæ, & omnium visibilium.* Qvæ ultima verba *Finem* qvandam *Spiritualem* arguunt. Sic etiam *August. Lib.8. de Genesi ad literam, c.IV.* dicit. *Erat ei ergo in lignis cæteris alimentum, in illo autem* Sacramentum, *qvid significans, nisi sapientiam, de qva dictum est:* Lignum vitæ est amplectentibus eam. *Prov.3. v.18.*

DISPUTATIO THEOLOGICA

QVARTA ET ULTIMA.

De

ARBORIS VITÆ

FINE adhuc, EVENTU & USU.

Respondente

JOHANNE CHRISTIANO SCHLEGELIO, WERDA-VARISCO.

Ao. 1657. d. 30. Jun.

THESIS PRIMA.

QVÆRITUR autem circa Ejusdem *FINEM : An unus esus ex hac Arbore sufficiens fuisset ad producendam Immortalitatem in homine? Communior* est sententia: non fuisse sufficientem, sed eum sæpius reiterandum fuisse. Hinc *Marius, cit. l.* sentit; *semel sumtum hoc lignum præservaturum fuisse a corruptione, usq. ad determinatum tempus, qvo finito vel homo translatus fuisset ad*

Spiritualem vitam, vel indiguisset iterum sumere de ligno vitæ. citat *Thomam*, part.1.q.97.art.4. Idem sentit *Cornel. a Lapide* i *h.l.* & pro se citat *Scotum*, *Durandum*, *Cajetanum* & *Pererium*. qvoqve *Becanus* loc.cit. Conclus.3. dicit: *Lignum vitæ conserv. set hominem, si sæpe & statuto tempore fuisset sumtum: non aute si semel tantum.* Item, *Estius* ad cit. *Distinct.19.§.8.* & in Annot. cens: *Non igitur una ejus sumptione stabilem seu perpetuam viv citatem homo consecuturus erat; sed ad vigorem plenæ ætatis co servandum subinde ac sæpius ei opus fuisset esu ligni vitæ, & sic i mortalitatem seu vitam stabilem esus ligni illius præstitisset, si ho non peccasset: inde scil. dictum* Lignum *vitæ*. Qvæ *Bonfrerii* etia est sententia, dicentis, *p.133. Unica comestio hominem non feci immortalem, sed sæpius repetita.* Est qvoqve *Abulensis*, ad Cap. Genes. qvæst.10. *Qvando semel comedisset*, dicentis, *de fructu i Arboris, reducebatur tota caro alimentalis, ad puritatem car primæ; qvæ magno tempore durabat. Deinde incipiente fieri impu tate per cibos alios: si iterum sumeretur cibus illius Arboris, red cebatur rursum corpus ad pristinam puritatem: Et sic freqvent sumendo duraret Homo in æternum. Et qvæst.176. in c.13. Genese Ita & Augustinus & plerique Scholastici.* Sunt tamen, qvi *affirma* Uti faciunt *Irenæus lib.3. contra hæres.c.37. Hilar.* Ps. 68. *Nazian* Orat.2. de Paschate. *Rupertus*, lib.3. in Genes.c.30. *Chrysost.* qvo & *Theodoretus*. Et *Bellarminus* lib. de Gratia primi hominis c. censet, homines ex hac Arbore vitæ tantum comesturos fuis tunc, cum proxime transferendi essent ex hac vita ad statu gloriæ. Vel, ut loqvitur *de statu gratiæ, in qvo poterant non m ri, ad statum gloriæ, in qvo non possent amplius mori.* Ut juxta ha sententiam, qvam probabiliorem putat, & *Augustini* & *Schol sticorum* sententiæ præferendam, doceatur, *lignum vitæ eam v habuisse, ut vel semel gustatum perfectam adferret Immortalit tem, qvalem habebimus post resurrectionem.* Qvi potest videri. *Pr bet* enim ansam cogitandi: Qvod sicut Arbor Mortis, sive scie tiæ boni & mali, fuerit Arbor probationis: ita Arbor vitæ fue

Arb

por Confirmationis in bono. Sicut Chrysost. dicit eam fuisse præmium obedientiæ. Et pro sententia hac urgeri potest 1. *mparatio* cum *Arbore SCIENTIÆ BONI & MALI*, qvia ut illa el gustata intulit mortem: sic hæc semel gustata conferre uisset immortalitatem. 2. Textus *Cap. III. v. 22.* Ubi dicitur: *omedat: & vivat in æternum.* In hoc itaqve sententiarum di-tio; si qvis priorem amplecti velit, qvam & nos verisimi io-o judicamus, respondere potest ad 1. negando, parem fuisse onem utriusqve Arboris. Ad 2. Deum intellexisse repetitam nestionem ex ea, unde & Adamum paradiso plane ejecerit, esum ex ea semel atqve iterum repeteret. Si qvis autem po-iorem seqvi velit, dicere posset: unum qvidem esum fuisse icientem, ratione termini ad qvem; seu contulisse qvidem nortalitatem, sive vitam *perpetuam:* non autem contulisse *petuum vigorem:* unde & in hujus continuationem, & prio-qvasi conservationem & confirmationem, sæpius fuerit esus etendus. Qva ratione huc applicari posset fabula *Tithoni*, e adducta. Ad vitam enim hanc naturalem, corporalem & ndanam, non autem ad Spiritualem, futuram, & cœlestem c *ARBOREM* datam fuisse, certum est. Ac propterea non po-in hoc cum Arbore Scientiæ Boni & Mali comparari.

I. Seqvitur tandem *EVENTUS.* De qvo *Textus Cap. III. v. 22.* *c igitur, ne extendens manum suam accipiat etiam de fructu oris vitæ, ut comedat, & vivat in æternum.* Et *v. ult. Instituit s a parte anteriore horti Hedenis Cherubim, flammamq; gladii vibrantis ad custodiendã viam ad Arborem vitæ.* Per *LAPSUM* ir & violationem mandati divini, Primi Parentes ex Paradi-esu ab hac Arbore vitæ exclusi fuerunt; miseranda & com-randa sane vicissitudine. Circa hunc EVENTUM igitur, & a ista verba Textus; *QVÆRITUR* I. *Qvalem æternitatem colla-fuisset hæc ARBOR VITÆ? An absolutam & omnimodam, an determinatam & restrictam?* In Ebræo enim habetur vox ל *Leolam:* qvæ utramq; significat, ut inter Eruditos notum,

 nec

nec demonstratu opus est. Vide *Genes.17,8. Exod.21.v.6.1. Sam.1 v.22. & c.13.v.13.2.Sam.12,10.* Ad omnimodam æternitatem respe xisse videtur *Chrysostomus, Homil. XVIII.* dicens: *Homo prævari cando mandatum mortalis factus est, ne nunc & lignum, qvod vi tam præbet continuam, attingere audeat, peccaturus perpetuo: sa tius fuerit, hinc ipsum ejici.* Sic refert *Cornelius a Lapide p.73. Lud vicum Molinam* censere, fuisse æternitatem hanc *absolutam; qvi,* inqvit, *hoc lignum semper restituisset hominem pristino vigori.* A *Tom. I. Operum, p.37. q. 2.* hæc *Secunda Conclusio* est *Becani: Lignu vitæ eam vim habuit, ut potuerit vitam hominis infinito tempore conservare. Ita* Tostatus & alii *contra* Scotum & Pererium. *Pr batur ex illo, Genes.3 Ne forte mittat manum suam, & sumat de l gno vitæ & comedat, & vivat in æternum. Ex hoc loco constat,* in qvit, *Adamum ideo expulsum esse ex Paradiso, ne si comederet ex a bore vitæ, viveret in æternum: ergo esus illius arboris conservas hominem in æternum.* Qvemadmodum etiam *Rivetus,* Exerc XL. p.163. hujus sententiæ meminit ac dicit: *Alios putare, ex un ca fructus illius prægustatione, Immortalitatem perpetuam cons cuturum fuisse, atq; ita mori impossibile futurum fuisse Adamum, n prohibitus fuisset ab illius Arboris esu.* Sic etiam *Gvilielmus Pari ensis, Tom. II. part. 1.* de universo, *fol.59.* scribit: *Qvod si dixer qvis: qvia hanc virtutem habent omnes sani cibi: Respondeo, qv revera ita est, sed ad modicum & ad tempus breve: non autem i perpetuum: Lignum vero vitæ virtutem habebat hujusmodi, ut e iam in perpetuum conservaret vitam ex illo vescentium: Si esset d vinæ voluntatis beneplacitum, ut tamdiu essent homines in Parad terrestri.* Hæc *Gvilielmus.* Et præterea *Augustinus Torniellus:* Q in Annalibus sacris, *p.50.* dicit: *Hanc sententiam videri Scriptu Sacræ magis consentaneam.* Et postea *p.51.* Qvæstionem decidi *Dici posse, qvod illius Arboris fructus vim habuerit conservandi h minem, donec DEO placeret ipsum ad Beatorum vitam in cœlum transferre, ita tamen, ut si eidem Deo placuisset, Adamum in Pa diso terrestri perpetuo degere potuisset ibidem esu dictæ arboris in*

t

rnum, ab omni senio, & naturali carnis defectu incolumis praeser-ri: talis eximerat naturalis ejusdem Arboris facultas! Sed com-*nior* est sententia: Arborem hanc non *omnimodam* & *absolu-n*, sed *determinatam & restrictam aeternitatem* collaturam fu-e. Et pro hac *Cornel. a Lapide* citat *Scotum*, *Valesium* & *Cajeta-m*, qvos & ipse seqvitur. *Nam*, inqvit, *hoc lignum prorogasset ho-ni vitam & vigorem ad aliqvot annorum millia, donec Deus tran-lisset eum in caelum, qvae aeternitas qvaedam est. Ebraei enim* עולם, est, *aeternum, vocant ex vulgi usu tempus longissimum, cujus finis homine non pervidetur.* Sic etiam *Marius* in h.l. scribit: *Inde o dicta arbor vitae, qvia vitam conservasset, & potentias vitales, orem qvoq; vitalem, & humidum radicale reparasset, atq; ita illius eficio vixisset homo in statu innocentiae, sive mille, sive qvater lle annis, aut amplius, sanus perpetuo, & vegetus; usq; dum pla-sset DEO eum in caelos & beatitudinem plenam (qvalis nunc erit t resurrectionem) transferre, non* exutum *natura, sed* superve-tum *gloria.* Sicut etiam *Bonaventura* scribit ad *Lib. 2. dist. 19. qv. esp. ad 2. Dicendum, qvod aeternum non dicit ibi* (nempe c. 3. v. 22.) *ae interminabilitatem: sed vitae qvandam diuturnitatem, sicut e consuevit loqvi Sacra Scriptura. Qvamvis autem lignum vitae d corpus non posset perpetuare: poterat tamen adeo naturam i-us adjuvare & vigorare, ut diutius viveret.* Ita *Bonaventura.* dem est sententia *Tostati, qvaest. 24. in Cap. III. & q. 106. in Cap. 13.* ex Reformatis *Mercerus* scribit, *comment. in Cap. III. p. 102. He-i:* לעולם *non in aeternum exponunt, sed in longissimum tempus, omnino sumeretur, teste Aben Ezra, si adderetur* ועד *Nam esus ctus arboris vitae non alioqvi immortalitatem homini attulisset, vitam longiorem, longiorem dico ea, qvam egit 930. annis, qvia singulis momentis morti fuisset obnoxius, uti postea fuit, sed in gissimum omnino tempus vitam protraxisset beneficio fructuum us Arboris.* Eadem sententia est qvoqve ex Nostratibus *Lucae sandri*, in verbis superius citatis. Qvi hanc *aeternitatem* ad de-natam terrenae vitae periodum restringit. Et *Rungii, Comment-*

in c.5.p.212. Hoc certum est, qvod *actualiter* Arbor hæc non [...]
isset homini collatura absolutam æternitatem: Sed immorta[...]
tatem hanc seu stabilitatem vitæ restringendam esse ad destina[...]
a divina voluntate periodum vitæ terrenæ. Ibi enim Deus, [...]
bene locutus est *Marius*, *cum in cælos & beatitudinem plen[...]*
transtulisset, non exutum natura, sed supervestitum gloria; ac [...]
pro liberrima sua voluntate huic terrenæ vitæ finem imposu[...]
set. Qvod autem, si Deus voluisset, *potuerit* homini conferre a[...]
solutam Immortalitatem, non est negandum; sicut *Bonaventu[...]*
ra dicit: *Lignum vitæ corpus non potuisse perpetuare*: Et sicut *Co[...]*
nel. a Lapide cit. l. scribit: *Non tamen potuisset hoc lignum proroga[...]*
re homini vitam absolute in omnem æternitatem; propterea, qvod [...]
ipsum hoc lignum fuerit corpus mixtum, & corruptibile, cujus vis [...]
vigor tandem fuisset peritura. Potuisset enim omnino conferre
absolutam æternitatem, si Deus voluisset. Unde recte scribu[...]
Wigandus & *Judex* in *Syntagmate Veteris Testamenti, p. 406. Sicu[...]*
Deus in æternum existit, ita potuisset hominis natura post creation[...]
durare in æternum. Unde & *Bonfrerius* sententiam illam, qvam
Cornelius a Lapide in isto discursu secutus fuerat, impugnat, di[...]
cens: *Aucto humano genere, nihil vetat dicere, hanc Arborem pro[...]*
pagandam, sive in Paradiso, sive forte etiam extra Paradisum, [...]
eum modum, qvo ceteræ Arbores propagantur. Unde ex arbore ha[...]
veterascente non satis colligi potest (attende Tuo Socio *Corneli[...]*)
hominem tandem moriturum fuisse in statu illo innocentiæ, si in ter[...]
ris perpetuo relictus fuisset; qvod enim præstare neqvisset arbor i[...]
la unica, præstitisset alia similis ex ea propagata. Hæc *Bonfrerius.*
Sicuti etiam *Estius* ad *Lib. 2. Dist. 19 § 7. Arbor vitæ*, scribit, *lic[...]*
non in individuo, secundum speciem tamen perpetua fuisset futur[...]
Qvin & per omnipotentiam suam Deũ hanc arborem conser-
vare potuisse, qvis ambigit? Nam etiam *Tostatus*, Qvæst. 10. in c[...]
II. Geneseos dicit: *In æternum duraturam fuisse Arborem vitæ;* [...]
homo non peccasset. Qvi tamen postea in *Cap. 13. Genes. q. 168.* æ[...]
qve ut Cornelius a Lapide postea fecit; pari audacia scripsit

Non

a concedimus, qvod lignum vitæ qvantumcunqve esset excellens; *et efficere aliqvos immortales: Qvoniam, qvi sit immortalis, nul-* *modo possit mori aut corrumpi.* Ubi tamen paullo aliter vocem, *mortalis*, videtur accipere, atqve alias hic accipi solet. Et *Be-* *us, Tom. I. Operum p. 157.* itidem contra istam sententiam di- tat, ostendens: *Effectum aliqvem, qvamvis finitus sit, & a po- tia finita procedat; posse tamen infinito tempore durare, ut pa- t in visione beatifica, & gloria corporum beatorum.* Qvamvis o *absolutam æternitatem* Arbor hæc *actualiter* non contulis- qvia restricta erat hæc *æternitas* ad certam vitæ terrenæ peri- um: *potuisset* tamen conferre eam, si Deus voluisset. Et ad suo modo forte etiam respexerunt, qvi absolutam æterni- m defenderunt.

II. *QVÆRITUR* II. *Qvamobrem Deus tam diligenter caverit lapsum, ne homo ederet de fructibus ARBORIS VITÆ?* Non m enim dixit: *Nunc ergo, ne forte mittat manum suam, & su- etiam de ligno vitæ, & comedat, & vivat in æternum: sed etiam cavit ante Paradisum voluptatis Cherubim: & flammeum gla- ut q; versatilem, ad custodiendam viam ligni vitæ.* Qvamobrem *st. 24. in Cap. III. Tostatus* scribit: *Alicui forte dura videbitur sententia: qvia post tot miserias inflictas Protoplastis, adbuc rdicitur eis, ne comedant de ligno vitæ. Primo* itaqve sunt, qvi nt: *Verba illa priora dicta esse a Deo irato.* Ita *Lutherus*, com- t. in Genesin p. 52. scribens: *DEus iratus non vult ei post la- permittere regressum ad illam arborem. Non ideo solum, ut ad- eretur de peccato admisso. Sed etiam qvia Adam habebat jam orem promissionem, qvod semen mulieris esset contriturum se- serpentis, ut qvanqvam subjectus esset corporali morti, tamen uerit spem immortalitatis per Filium Dei. Sicut Paterfamilias us, etsi non adimit filio hæreditatis jus, tamen eum castigat, eji- omo.* Et paulo post: *Sunt igitur hæc verba omnia, verba riden-* & irascentis *Dei, ad Adamum jam justificatum, ut & de futuris cautior, & præteritorum memoriam non amitteret!* Hæc *B.*

no-

noster *Lutherus*; omnia hæc accipiens, tanqvam aliqvo mod *Ironice* dicta & *ex animo irato*. Sic etiam *B. Glassius* in *Rhethoric Sacra p.538. & 539.* de Aposiopesi agens, dicit videri eam II. *In i & comminatione.* Et exempli loco adducit hoc dictum, *Genes. v.22. Nunc ergo, ne forte mittat manum suam, & sumat etiam de arbore vitæ, & comedat, & vivat in seculum!* & addit: *In his verb Jehovæ, succensentis homini ob peccatum commissum, & violatam divinam legem subintelligendum est, qvod per aposiopesin omitt tur: Exturbabo hominem de horto, adituqve eum prohibebo.* Vel, *Mercerus* supplet: *dimittamus eum!* Eodem modo accipit qvo *Estius*, ad *h.l.* scribens: *Sensus autem hujus loci est Ironicus. Perse verat enim Dominus Ironice loqvi. Dixerat enim ante per Ironiam Ecce Adam factus est, sicut unus ex nobis, sciens bonum & malum Deinde addit eodem schemate sermonis; Nunc ergo, ne forte mitta &c. Qvasi dicat, ne sibi videatur stulta sua persvasione victuri in æternum, auferamus ei hanc persuasionem, ejiciendo eum, & ar cendo a ligno vitæ.* Ubi qvoad *prius* qvidem de *Ironia* & *animo rato*, cum *B. Luthero* idem dicit: sed qvoad *posterius*; Adamum *ex stulta persuasione putasse, se victurum in æternum, & Deum qvo verba sua de stulta illa persvasione dixisse & intellecta voluisse*; sen tentia ejus peculiaris est. *Dionysius Carthusianus* in Cap. III. Ge nes. itidem dicit: *Totum hoc dupliciter accipi posse; Primo, qvasi I ronice dictum: Secundo, qvasi seriose & præceptive prolatū.* Qvo *posterius* tamen probat & *æternitatem* de *diuturnitate* interpre tatur. Sic qvoq; *Bonfrerius* in *h. l.* de animo irato accipit, dicens *Subintellige per aposiopesin; arceamus illum Paradiso, verba enim sunt Dei irati.* Pariter *Mercerus* in *h.l.* dicit; *Deum* iratum *eum statuisse dejicere.* Et postea addit, *Voluit Deus hominis temerita tem retundere, & coercere, qva sicut ausus fuerat vetitam aggred arborem, & de ejus fructu edere, sic vitæ restaurandæ cupiditas iden & in arbore vitæ non vetita ausus fuisset; spe mortis vitandæ.* Et ite rum addit; *Ne manum injiciat;* qvod est *destinato, & de industria per præsumtionem, ut dicunt, & temeritatem aliqvid committen*

tiū

s, & sumat גם, etiam: *Ubi vox.* Etiam *Emphasin habet, quasi dice-*
et, sicut de arbore scientiæ boni & mali vetita ausus est sumere. Id
unc cavendum est, & a tali temeritate probibendus. Sententiam
Merceri seqvitur *Andreas Rivetus*, Exercit. XL. in Genesin. Edit. in
l.p.164. scribens: *Inde ejectus est, & ab esu Arboris probibitus, ne*
ulte sibi ex ejus ligni usu promitteret Immortalitatem. Et *p.165.* in-
vit: *Concludimus ergo bis verbis, non respexisse Deum ad ipsam rem*
eventum, sed ad opinionem & spem. *Adam ob rationem nominis*
rboris vitæ non bene intellectam, quasi per esum fructus Arboris istiq
vita conservandus esset, sive peccaret, sive non peccaret. Item *Tre-*
ellius in notis; addens: *Hæc ad consilium bominis peccatoris respici-*
t, non ad eventum rei Non enim boc dicit Deo, fore, ut bomo recipiat
am, si de boc fructu comederit, tanqvam si vitalis aut vivifica po-
ntia in arbore illa resedisset : (In hoc errat; & sententiam Calvini
ora refutatam seqvitur) *sed bominem bypocrytam daturum operam,*
bac specie, tanqvam ex opere operato, sibi vitam spondeat, imagine-
rq; non sine gravi in Deum contumelia. Frigide autem super hunc
um *Hugo Cardinalis* scripsit: *Impleto numero electorum, gustaturi*
nt de ligno vitæ: & sic ad beatum statum migraturi: sed custodia
adhibita, ne, qui indigni facti sunt, attingant ulterius. Hæc *Ar-*
VITÆ enim non propter vitam cœlestem, sed propter vitam
uralem fuit condita.

V. Sed contra hoc *posterius*, qvod citati Auctores, verba Dei di-
esse volunt de *vana bominis persvasione*; de *temeritate & præsum-*
ne, de *destinata industria & consilio*: valere existimamus verba
ngii, p.214. dicentis: *Sed Moses non loqvitur de opinione & fiducia*
imi, sed de reipsa; ne vivat. Alii igitur & hæc verba & cautelam
minicam potius referunt ad singularem *Misericordiam* & *Pro-*
ntiam Dei. Ita enim *Chrysost. Homil. XVII.* in Genesin: ita Deum
oducit loqventem: *Qvia magna intemperantiæ indicia exhibuit,*
varicandoq; mandatum, mortalis factus est, ne nunc & lignum,
d vitam præbet continuam, attingere audeat, peccaturus perpe-
satius fuerit binc ipsum ejici. Et subjungit: *Ita ut magis provi-*

den-

dentiæ, qvam indignationis fuerit illa ejectio. Hinc enim mos est Domini nostri, ut puniens non minus, qvam benefaciens suam erga nos declaret providentiam. Qvippe & hanc pœnam admonitionis gratia nobis irrogavit. Ubi tria dicit: I. Habitum qvidem fuisse respectum ad Hominis intemperantiam. II. Magis tamen providentiæ, qvam indignationis illam ejectionem fuisse. III. Simul tamen hanc ipsam ejectionem, & conseqventer prohibitionem, ne ederet ex arbore vitæ, pœnam admonitionis fuisse: Crucem videlicet non *vindicativam*, sed *emendativam*. Ac ita ostendit, *utramq; sententiam certo modo conjungi posse*: Erat enim *pœna*, & proveniebat a *DEO irato*, qvatenus originem ducebat a peccato, prævaricatione mandati. Erat autem *non tam indignationis, qvam providentiæ & misericordiæ divinæ*, qvatenus tendebat ad *BONUM* & salutarem *FINEM*. Qvem apud *Gesnerum in Cap. III. Qvæst. VI. Basilius* dixit fuisse: ἵνα μὴ ἀθάνατον ἐν ἡμῖν τὴν ἀῤῥωςίαν διατηρήσῃ, *ne immortalem in nobis illum morbum conservaret*: Ne idem eveniret homini, qvod Diabolo, cui vita perpetua relicta est ad perpetuam miseriam. Et ita *illi*, qvi vocem לעלם pro *æternitate* accipiunt, communiter interpretantur. Qvi autem de *diuturnitate* accipiunt; exponunt de miseriæ prolongatione; utriqve tamen referunt ad *Providentiam & Misericordiam* Dei. Nam ut *Qvæst. XXIII.* idem *Gesnerus* recte scripsit: *Non est invidia* (ut forte qvis minus rei intelligens opinari posset) *qvod Deus homines ab arbore vitæ arcet. Fecit enim id, ut cursum peccati cohiberet. Pœna igitur illa medicina est non mors. Nam licet Adamus sententiam divini judicii, qvæ jam pronunciata fuerat, pulvis es, & in pulverem reverteris, intervertere esu pomi vitalis non potuisset; vitam tamen in multa secula hoc ipso medicamento produxisset.* Et citat *Theodoret. qvæst. 20.* Sed est *Qvadragesima.* Et ibi inqvit *Theodoretus: Probibuerat ipsi Deus, non accipere de ligno vitæ, non qvod invideret homini vitam æternam: sed ut peccati cursum cohiberet. Poena igitur illa medicina est, non mors. Reprimit enim peccati impetum. Nam mortuus justificatus est,* ait, *a peccato.* Rom. 6. Sicuti etiam hunc *FINEM B.* noster *Gerhardus* a-

sign

nat, Comm. in h. l. p. 123. postqvam rejecisset *illorum* sententiam, i finem hujus prohibitionis fuisse putarunt, ne in ea non minus, am in priore arbore peccaret; dicens: *Sed Deus ipse aliam pro-itionis assignat causam, videlicet, ne miseram illam vitam, in am per peccatum inciderat, esu fructuum ex hac arbore nimiopere rogaret,* לעלם *enim non semper æternitatem, sed longum tempus, ius finis est absconditus, significat.* Et *Tostatus*: loco *Thes. 2.* citato ibit: *Respondetur, qvod Deus in hoc valde misericorditer punitio-n inflictam temperavit. Homines enim in magnas miserias inci-ant, Deo infligente: Si autem concederetur ei esus ligni vitæ, diu-na esset vita eorum: & tanto diutius in miseriis angustiarentur. n ergo miseriarum tempus abbreviavit, misericors valde fuit.* Ea-n etiam est sententia *Petri Martyris* in *Cap. III. Geneseos, pag. 18. le hic*, inter alia inqvientis, *divinæ justitiæ proprietatem, ut mul-a sibi admixtum habeat misericordiæ!* Qvamvis ergo homo non et futurus immortalis, *etiam si vel omnes ejus arboris fructus de-asset*, uti *Mercerus* loqvitur; & ex eo *Rivetus* cit. *p. 165.* qvi & tentiam hanc operose impugnat; siqvidem lata sententia de rte temporali, erat irrevocabilis: tamen in multos annos ca-itiosam suam vitam, prorogare potuisset, si de hac arbore co-disset. Utcunqve igitur *Mercerus* dicat: *Non hunc esse puto lo-nsum*: tamen nos *putamus*, & absqve ulla hæsitatione credi-s. Nam ita *Iræneus* qvoqve *Lib. 3. cap. 37. pag. 224. Non invidit s homini lignum vitæ, sed miseretur ejus, ut non perseveraret sem-ransgressus neq; immortale esset, qvod erat citra eum, & malum rminabile.* Sic etiam *Marius* exponit: *Ne æternum misere vi-t.* Ac *Menochius*: *Ne æternum miser esset!* Nam, ut in *Mose ex-o, p. 126.* etiam *Novarinus* scripsit: *Non invidit immortalitatem, empus commodum eligit.* Sic igitur *causæ* hujus cautelæ & pro-tionis fuerunt I. Ratione *originis* & *causæ* promerentis, *LA-S* primorum parentum, & conseqventer *Ira* & *Justitia DEI.* II. Ratione *FINIS*, qvia jam tum per *Semen mulieris* erant in iam recepti, ejusdem *Misericordia* & *Providentia*, ne vitam

hanc calamitosam & miseram, atqve peccatis obnoxiam, in longissima prorogarent tempora: Et ne aliqvo modo remora injiceretur latæ sententiæ de morte temporali. Qvia enim *VIRTUS* prorogandi vitam ARBORI huic naturalis erat; nec Deus Naturam facile mutat: ideo hac ratione *Ordinatione* suæ cavit!

V. *QVÆRITUR* III. *An Protoplasti unqvam comederint ex Arbore vita?* Qvod post *LAPSUM* nunqvam ex ea comederint, sat clare indicat Textus. Siqvidem id præcaverat *Divina Providentia*, & obstabat *Angelica custodia*, erantqve *dimissi ex Paradiso*. Dubium ergo tantum est: *An ante* **LAPSUM** *ex illa comederint?* Affirmat *Augustinus*, Lib. II. de Peccatorum meritis, Cap. 21. Tom. VII. p. 299. Cujus verba digna sunt, qvæ hic legantur integra. Sic igitur scribit: *Posteaqvam illi primi homines, vir unus Adam, & ex illo Eva, uxor ejus, accepto Dei præcepto servare obedientiam noluerunt justa eos pœna ac debita consecuta est. Sic enim comminatus fuerat Dominus, qvod ea die, qva vetitum cibum ederent, morte morerentur. Proinde, qvia utendi ad escam, omni ligno, qvod in Paradiso erat, acceperant potestatem, in qvo etiam* lignum vitæ *plantaverat DEus; ab illo autem solo eos prohibuerat, qvod appellavit scientiæ boni & mali, qvo nomine significaretur experientia consequentia, & qvid boni custodita, & qvid mali essent transgressa prohibitione sensuri:* recte *profecto intelliguntur ante malignam Diaboli persvasionem abstinuisse cibo vetito, atqve usi fuisse concessit, ac per hoc & cæteris, &* præcipue ligno vitæ. *Qvid enim absurdius, qvam ut credantur ex aliis Arboribus alimenta sumsisse, non autem etiam ex* illo, *qvod & similiter permissum fuerat, & utilitate præcipua per ætatum lapsum mutari qvamvis animalia corpora, in mortemqve veterascere non sinebat, tribuens hoc corpori humano, de suo corpore beneficium.* Ubi aperte dicit, qvod *præcipue ederint etiam de ligno VITÆ*; & *negativam sententiam* inter *absurda* refert. Ac notari qvoqve potest, qvod in his verbis, dicens: *tribuens hoc corpori humano, de suo corpore beneficium:* concedere videatur, hanc vim Arbori isti *naturalem* & *intrinsecam* non *assistentem* & *extrinsecam* fuisse, qvod tamen alii

neg-

avit. Et argumentum illud; qvod *Arbor hæc ante lapsum Ho- permissa fuerit, æqve ut arbores aliæ*, etiam reperitur apud *sost. Homil. 18.*

I. Sed *Alii* rectius statuunt *contrarium*. Sic enim *B. Gerhardus* ativam amplectitur, *comment. in h. l. p. 51.* dicens: *Non videtur, mum comedisse ex illa Arbore, cum esset in Paradiso. 1. qvia brevi pore in Paradiso fuit. 2. Ac esus illius fuisset homini permittendus, em de non comedendo fructu vetitæ Arboris observasset. 3. Genes. 3. emittitur homo ex Paradiso, ne comedat de hac arbore. Ergo an ex ea non comederat.* Ubi qvidem ad 1. regerere posset *qvis* pro *ustino: Negari conseqventiam*; cum etiam in brevi isto tempo- otuerit ex ea comedere. Ad 2. Hoc *non legi* in textu, & contra- n patere inde, qvod sola Arbor vetita prohibita fuerit, reliqvæ nes permissæ. Sed *3. Tertia* ratio est solida. Non enim *esus con- ationi* aut *repetitioni*, sed ipsi *esui primo* Deus tam diligenter t. Sic etiam *Cornelius a Lapide* statuit in *Cap. II. v. 9.* qvod nun- m Adam ex hac Arbore aliqvid gustaverit. Ac utitur eadem one, qvæ desumta est a *Brevitate temporis*, qvod *Adam fuerit aradiso.* Qvod autem ad *Cap. III. v. 22.* scribit *Johannes Stepha- Menochius: Verisimile est, Adamum adhuc non modo non gustasse, & ignorasse, ubi sita & qvæ esset arbor vitæ, qvod & Diabolum la- rit. Qva ignoratione belle Deus & misericorditer Adamo consuluit, vi miser futurus, æternum miser fieret.* In eo *prius* probamus, *rius* autem ut plane improbabile rejicimus.

VII. *QVÆRITUR* circa *EVENTUM* IV. *Cur Deus hanc Arborem lid erit, cum tamen præsciverit qvod nunqvam homo ex ea esset co- turus?* Respondet *Marius* ad *v. 9. Voluit Deus hoc lignum produ- , etsi præsciverit hominem eo nunqvam usurum, ut suæ in nos cle- tiæ speciem exhiberet, ostenderetq; qvanta ipse nobis dona præpa- et, qvæ nos negligentia & crimine nostro amisimus: paratus adhuc e majora, nisi prima amisissemus.* Qvæ desumta sunt maximam tero ex *Theodoreto, qvæst. 24. in Genesin. p. 9.* Qvi ad qvæstionem: *a de causa Deus plantaverit Paradisum, mox expulsurus inde A-*

 damum

damum propter peccatum? respondit: *Inprimis Dominus Deus n*
solet condemnare ex præscientia. Quapropter transgressionem A
prævidens, bona illi concessit. Deinde voluit illum cognoscere bene
cia divina, ut iis privatus, odio gravi prosequeretur peccatum, p
quod tantis bonis careret. Præterea conveniebat, justum agonoth
tam, athletis virtutis, proponere præmia victoriæ. Ac qvemadm
dum *Disput. Isagog. XXII. § 22.* B. noster *Gerhardus*, Calvinian
cuidam Scriptori, qvi se vocavit *Rudolfum Otreb*, & per metath
sin literarum est *Robertus Flud*; qvi *negavit* Paradisum realit
unqvam extitisse, ac in *Tract. Theol. ad fratr. ros. crucis, lib. 1. de v*
ta, cap. 9. pro *absurdo* habet; *Deum Paradisum condidisse, qui tem*
pore tam exiguo homini fuisset usui; Respondit: 1. Deum non tractar
hominem ex præscientia futurorum, sed juxta præsentem statun
Qvamvis ergo præsciverit Deus, hominem peccaturum, tame
qvia status integritatis reqvisiverit habitaculum pulcherrimum
& amœnissimum, ideo Paradisum in usum hominis plantasse.
Etiam post lapsum Paradisum homini usum præbuisse, qvaten
fuerit memoriale admissi peccati, & amissæ felicitatis. 3. Etiam o
riginalem justitiam ab homine; & cœlum a Lucifero, exiguo tem
pore fuisse retenta 4. Fuisse Paradisum terrenum conditum,
excitaret desiderium cœlestis Paradisi, cujus delicias & divitia
primis hominibus præfiguraverit, *Luc. 13. v. 43. 2. Cor. 12. v. 4. Ap*
cal. 2. v. 7. cap. 22. v. 2. Sic etiam omnia illa huc accomodari po
sunt. Nempe non tractavit Deus hominem ex *præscientia futu*
rorum, aut Res creavit ad *statum peccati* accommodatas: Sed ag
juxta præsentem statum, & Res produxit, prout conveniebar
Statui innocentiæ. Unde & hæc Arbor *memoriale* fuit postea admis
flagitii & amissæ beatitudinis: Et suspiria movere potuit, ut ho
mo ad futuram æternam Beatitudinem pie adspiraret. Bene *Gui*
lielmus Parisiensis, Tom. II. Part. 1. de Universo fol. 59. *Sunt & ali*
utilititates, sicut eruditio hominum & correctio, dum enim audiun
amisisse se Habitationem tam nobilem, & hoc irrecuperabiliter, & eru
diri ex hoc debent, & provocari ad obedientiam creatoris, & deterren
a si

libus culpis illi, propter qvam patria illa hereditas oblata est, &
a præsentis exilium irrogatum. Vide qvoqve *Gerh. commen-*
n in Genesin, p. 59.

II. *QVÆRITUR V. Qvænam fuerit illa custodia, de qva Tex-*
ap. III. v. ult. Instituit a parte anteriore horti Hedenis Cheru-
flammamqve gladii sese vibrantis, ad custodiendum viam ad ar-
vitæ. Emanuel *Sa* in Notis dicit: Qvod fuerint *Angeli* in
na forma. *Theodoretus* loco mox citando & *Procopius*: va-
terribiles animalium species intelligunt. *Lyranus*, qvia
isum in altissimo monte collocat, putat ex eo *copiosissimum*
prorupisse per circuitum. *Augustinus* & *Chrysostomus*, An-
intelligunt, qvorum ministerio Deus hic sit usus. Sicut et-
Dionysius Carthusianus in *Cap. III. Genes.* probat illos Textus,
gant: *Nunc ergo videte*; qvamvis *Verbum hoc* non habeatur
ræo & addit: *Itaqve Dominus ait ad Angelos, quibus Paradisi*
liam, & primorum parentum inde expulsionem commiserat. Et
neum gladium; *Marius* itidem cum *Tremellio* interpretatur
nam gladii versatilis; & addit: *Significatur autem hic, vel qvod*
gladius, instar ignis fulgurans, vel ignis ad gladii similitudi-
figuratus. Sicut & *Virgilius* dicat, tanqvam exterus scriptor:
ineum rotat ensem. Qvo inclinat etiam *Theodoretus, qvæst. 40.*
nesin *p. 11.* scribens: *Non igitur gladius ille flammeus natura*
igneus erat, sed visu talis. Cherubim autem *dicit vocari illud*
qvod potentia præditum sit. Et per hæc verba: Et *statuit*
ubim, indicari potentem qvandam, & terribilem visionem &
am. Sed minus recte, nondum enim probatum est: *Che-*
vocari id, qvod potentia sit præditum: Et per Cherubim indi-
potentem qvandam, & terribilem visionem & formam. Tertulli-
in *Apologetico*, qvem seqvitur *Thomas 2. 2. qvæst. 165. art. ult.*
nt esse *Zonam torridam*, qvæ ob æstum impervia sit, ac inter
noftras regiones & Paradisum interposita. *Lyrani* sententiã
ne in circuitu ante Paradisum micante, secutus est etiam *Abulen-*
æst. 26. in Cap. III. Genes. dicens. *Et flammeum gladium.* Id est;
mu-

murum igneum circumdantem Paradisum ex parte interiori. Et stat-
ens, *Deum creavisse ibi ignem noviter, forte convertendo illam mat-
riam aeream ejusdem loci in ignem.* Et Carthusianus in cap. III. F-
33. Lit. F. Ex qvo postea Pontificii Allegorice exstruunt *Igne-
Purgatorii*; aut *Ignem ante cœlum positum, qvem omnes animæ tran-
sire teneantur, etiam animæ S. Petri & Pauli*; ut apud *Cornel a Lapid-
in Cap. III. Genes. p. 93.* est videre. Cujus alias sententia hæc est:
Verum dico, inqvit, *hæc omnia proprie, ut sonant, accipienda esse, n-
mirum, qvod Angeli, ex ordine Cherubim positi sint ante Paradisum
ut ejus aditu probiberent tum Adam & homines, tum etiam Dæmo-
nes: ne scilicet ipsi Paradisum ingressi fructum Arboris vitæ decerp-
rent, qvem hominibus offerrent, pollicentes eis immortalitatem, ut ha-
ratione eos ad sui amorem & cultum pellicerent.* Et dicit ita sentire
Chrysostomum, Augustinum, Rupertum & alios. Ubi qvoad *priora*; An-
gelicam fuisse hanc custodiam & homines aditu eadem fuisse pro-
hibitos, consentimus: *Posteriora* autem de *prohibitione ab adit-
Dæmonum, & oblatione fructuum ex arbore vitæ furtim sublatorum*
non admittimus. Idem *Cornelius* pro incerto habet: An gladiu-
hic fuerit flamma, habens formam & speciem gladii; an vero re-
vera fuerit gladius, sed igne candens, fulgurans, & qvasi flamma
vomens.

IX. *Jacobus Bonfrerio in Cap. III.* itidem statuit: Plures Angelo-
in hunc finem appositos fuisse, propter vocem Ebræam, כרובים
qvæ *pluralis* sit numeri, non *dualis*, ut videatur voluisse *Eugubinus*,
qvi hoc argumento censuerit, *duos* isti custodiæ præfectos fuisse.
Qvam sententiam etiam *Bellarminus* probat *Lib. de gratia prim-
Hominis, cap. 16.* Ac *Flammeum* illum *gladium* proprie capiendum
esse dicit pro vero & materiali gladio, sive e ferro, aut ex alia ali-
qva solida materia factus fuerit; Sive e flamma ipsa compactus
gladius dicetur. Carpit qvoqve *Cujusdam* sententiam, qvi flam-
mam a gladio seponat & diversam faciat. Et recte subjungit: *Mira
hic qvorundam opiniones; ut eorum, qvi per flammam intellexerunt
ignem purgatorium; item, qvi ignem elementarem dixerunt, censen-*

tes

ad Lunæ globum elevatum Paradisum terrestrem; *item, qvi signi-ri putarunt Zonam torridam, in qva reponebant Paradisum.* Ac dem vocem Ebræam המתהפכת *versatilem*: vel *vertentem se*; licat, de acuta utrinqve acie, & ancipiti gladio; & videri; hoc bum sonare *actum*. Qvæ omnia merito approbantur & recti- sunt; qvam illud, qvod *Dionysius Carthusianus* in Cap.3. scripsit: *dictus est* versatilis gladius, *i. e. aptus versari ac tolli, cum* DEO *ceret, sicut ablatus est, dum primo Enoch, deinde Helias illuc trans- sunt.* Qvod autem eodem modo, ut *Cornelius a Lapide*, dicit, pter arcendos Dæmones, & qvidem *maxime*, Cherubim ap- sitos fuisse, ne ipsi fructus ex arbore vitæ decerperent, & homi- offerrent: somniantis cerebelli abortus est. Non enim propter *mones*, sed propter *homines* arcendos a Paradiso, & ab Arbore e appositi Cherubim in Textu dicuntur. Ut mirum sit, unde atificiis Interpretibus oblatum fuerit hoc somnium. Nam et- *Abulensis* id affert, *Qvæst. 25.* in Cap. III. Et *Menochius* addit ad *4. Tom. 1. in Biblia, p. 7. CHERUBIM est numeri pluralis Causa ve- ollocandi Cherubinos, ut & homines, & Dæmones ab ingressu arce- t illos, ne de ligno vitæ sumerent; hos ne ingressi decerperent, & ini darent, & tali munere pollicitatione immortalis vitæ, vecor- aliqvos ad sui obseqvium, & idololatriam pellicerent.* Sed qvia non indicatur in textu: ideo merito habetur pro Pontificio- commento. Inter alia & propterea: *qvasi DEus non per suum erium & omnipotentiam Dæmones inde potuerit arcere*: & qvia nt; non aliter potuisse Dæmones in Paradisum venire, qvasi *modum Ingressus.* Sicut Menochius dicit: *Ne ingressi decerpe-*. Qvæ tamen non urgebimus.

. *Johannes Calvinus, comment. in h. l.* recte qvoqve explicat de elis, dicens: *Per Cherubim non dubium est, qvin Angelos Moses net.* Idem sentit qvoqve *Mercerus*, dicens: *CHERUBIM, sunt li, sic dicti, qvod volucres sint & alati, i. e. leves & agiles ac celeres ei mandata exseqvenda, unde & Spiritus administratorii dicun-* Ac recte putat, *hac externe, ut narrentur, facta fuisse ibi revera*

collocatos Cherubim extra Paradisum, qva erat accessus ad illum cum gladiis micantibus & versatilibus. Nec seorsim Cherubos & seorsim laminam gladii versatilis fuisse: sed Angelos gladios tenuisse. De *Angelis*, ut nostrates Doctores nunc audiamus, interpretatur itidem locum hunc B. noster *Lutherus*, pag. 53. in Genesin, dicens: *In ca- via igitur ab Oriente, qva sola ad Paradisum ducebat, positi sunt Cherubim seu Angeli, qvi custodirent viam istam; ne vel Adam, vel ulli ejus posteri ingredi in Paradisum possent.* Seu, ut *Hieronymus* loqvitur in *Qvæst. Ebraicis: Ad custodiendum Paradisi vestibulum, ne qvis posset intrare.* Et pergit: *Humano more fecit hæc Dominus ad terrendum, ut scilicet extaret memoriale tam insignis lapsus. Flammeum gladium* vero interpretatur de *flamma* seu *fulgure*, habente formam *gladii*; non autem de *ferro*. Uti apud eum potest videri. Si etiam *Rungius in h. l.* & *Gesnerus, qvæst. 23. in cap. III.* per *Cherubim* Angelos intelligunt; & per *Gladios*, flammas ignis, aut fulguris. *Gerhardus* qvoqve *comment. in h. l.* statuit: *Plures Angelos sive Cherubim ante Paradisum constitutos, & singulos gladiis flammantibus sive διςόμοις instructos fuisse*: ita ut *singularis* vox, *Gladius*, ponatur pro, *Plurali*, ut etiam vult *Mercerus*. Ac probabile est, *Cherubim* seu *Appellationem hanc Angelorum*, desumtam esse ab Arca fœderis, super qva erant *Cherubim*, h. e. *imagines humanæ alatæ*, Exod. 2 v. 18. & Angelos hos in forma humana visos fuisse? Sicut & *Num. 22. v. 35.* Angelus cum gladio obviavit Bileamo. Sicut etiam *Lutherus comment. in h. l. pag. 53.* scribit: *Videtur mihi Cherub significare faciem illam floridam, qvæ est in puellis & juvenibus in prima ætat* Et paulo post: *Nomen hoc ad apparentiam pertinet, qvod florida specie, & juvenili facie se offerunt hominibus.* Et *Petrus Martyr*, in Cap. III. *Cherubim sunt Angeli, qvorum nomen a figura est derivatum.* Ut ita censeamus: I. Custodes hos fuisse Angelos, & qvidem plures uno, aut duobus. II. Singulos manibus su tenuisse gladios flammantes, seu scintillantes & ancipites; ut re qvoqve cit. l. Petrus Martyr scribit, sive ferrei fuerint gladii, si qvod probabilius, fuerint fulgurantes & ignei. III. Appositos fui

n

non propter Dæmones arcendos, sed propter Homines. IV. Finem hujus Ordinationis fuisse 1. Custodiam Paradisi & viæ ad arborem vitæ. 2. Ut esset perpetua concio Adamo & posteris de exilio suo, deqve ira Dei ob peccatum. 3. Ut excitaret cupiditatem redeundi ad pristinam felicitatem fide, per promissum semen. Videatur *l. cit. Rungius*. V. Durasse hanc custodiam, usqve ad diluvium, in qvo & Paradisus esse disierit, uti statuunt, *Lutherus*. *Rungius*, *Gerhardus*, *Cornelius a Lapide*, & *alii*.

XI. QVÆRITUR tandem VI. circa *EVENTUM* : *Qvamdiu hæc ARBOR VITÆ duraverit?* Qvoniam qvidam ex Veteribus suspicati fuerunt: *Paradisum peculiari Dei providentia a diluvii aqvis intactum fuisse servatum:* ideo *Bellarminus*, de gratia Primi Hominis *Cap. XII.* hanc opinionem Ecclesiæ, tanqvam aliqvem articulum fidei obtrudere allaborat. Sed alii Scriptores Pontificii, numero qvamplurimi; inter eos citatus *Cornelius a Lapide in cap. 2. Genes.* & *Blasius Viegas, in Apocal. cap. 11. pag. 446.* nobiscum statuunt: *Paradisum tantum usq; ad diluvium durasse;* Siqvidem aqvæ per integrum annum terram occupantes, omnia perdiderint; nec usqvam terrarum hodie vel minima vestigia ejusdem appareant aut monstrari possunt. Ab aqvis igitur diluvianis, euntibus & redeuntibus, amœnissima Paradisi facies, arena, limo, & lapidibus fuit obruta; arbores ejusdem prostratæ, solum eversum, munimenta concussa, & omnia misere pessundata. Statuimus itaqve juxta hanc sententiam: ARBOREM VITÆ durasse & in Paradiso stetisse, usq; ad diluvium, in qvo & IPSA una cum paradiso eruta fuerit & subversa. Vide *B. Gerhardum*, sæpius citata *Disputatione Isagog. 22. thes. 21.* Beatus *Augustinus* autem, uti *Thes. 29.* vidimus, *Lib. I.* de Peccatorum meritis, *Tom. VII. c. 3.* aliter sentit. Discurrens enim de vita Enochi & Eliæ, qva ratione vivant post translationem, dicit: *Sed e qvo translati sunt, ita vivunt, ut similem habeant societatem illis qvadraginta diebus, qvibus Elias ex calice aqvæ & ex collyride panis sine cibo vixit: aut si & his sustentaculis opus est, ita fortasse in Paradiso pascuntur, sicut Adam priusqvam propter peccatum exinde exire meruisset.*

I 2

fuisset. Habebat enim, quantum existimo, & de dignorum fructib *refectionem contra defectionem; & de ligno vitæ stabilitatem contra* *vetustatem.* Ex qvo patet, qvod statuat; nisi vivant ut Elias in illi qvadraginta diebus sine cibo & potu vixit: eosdem in Paradiso ad huc existente vivere, & pasci ex arboribus, ac etiam *ligno vitæ* ut sicuti primi parentes iis usi fuissent. Atq; hinc sine dubio est, qvo *Bonaventura*, Lib.2. dist.19. art.2.q.2. scribit: *Enoch & Elias, sicut d cunt Glossa & auctoritates sanctorum in Paradiso conservantur p esum, ligno vitæ, usq; ad Antichristi adventum.* Sicut etiam *Abulens* in *Cap.13. Genes. qvæst.90.* scribit: *Eliam & Enoch manere in Paradis ac ali fructibus lignorum*, & principaliter *ligno vitæ*. Et *qvæst.124.* d cit: *Elias & Henoch, qvi in Paradiso sunt, sumunt de* ligno isto, *cum non sit eis vetitus cibus alicujus arboris.* Sed qvid de hisce statuer dum sit, liqvet partim ex dictis, partim alibi discutitur. Docemu enim, Enoch, Eliam, Mosen, & qvi cum Christo resurrexerun non amplius habere corpora *animalia*, cibo & potu indigentia Sed *Spiritualia* & *glorificata*; sicuti Moses & Elias apparuerunt δόξῃ, *in gloria, Luc.9. v.13.* nec in terrestri, sed cœlesti versari Par diso. Atqve reditum Enoch & Eliæ, ad oppugnandum Antichr stum esse commentitium.

XII. Addamus nunc etiam de ARBORE VITÆ, explicatione *mysticam*, sive ALLEGORIAM. De qvibus *B. Lutherus* dicit *cit. p.53. Qvi Allegoriis volunt uti, hi fundamentum earum ex ipsa histor petent. Historia enim est, qvæ, ceu Dialectica, vera & indubitata d cet. Contra Allegoria, qvasi Rhetorica, pingere historiam debet, probandum autem nihil valet.* Et rursus: *Hoc monuisse sit satis, ut q Allegoriis uti volent, iis utantur, qvas indicarunt* Apostoli, *& qvæ h bent fundamentum certum in ipsa litera seu Historia. Alioqvi fiet, ædificemus super fundamentum paleam & stipulas, non aurum.* I itaqve dicit: *Arbor mortis est Lex. Arbor vitæ est Evangelium seu Ch sto. Ad has Arbores non possunt accedere, qvi non credunt in Christu Probibentur enim gladio Angeli, qvi hypocrisin & venenatam justi am non potest tolerare. Agnoscenti autem peccatum, & credenti i*

Ch

ristum , huic Paradisus apertus manet, affert enim non suam , sed risti justitiam, qvam Evangelium ideo prædicat in omnes, ut omnes nitamur & salvemur. Hæc *Lutherus.* Sic etiam Interpretes qvamurimi ARBOREM VITÆ, dicunt allegorice esse Christum. *Lium vitæ Deus est, nemo accedit : Lignum vitæ Christus est, ne qvin vocantem audimus : Lignum vitæ Sacramenta sunt, etiam libeissime oblata fastidimus,* Scribit in h.l. *Marius.* Paradisus est Ecesia, & in ea Arbor vitæ Christus ; Qvi edit ex eo, non moritur. deatur *August.Lib.13. de Civit.Dei, cap.21. Vox autem Evangelii sola nstrat iter certum ac tutum ad arborem vitæ, Christum, ex qvo sucm & immortalitatem percipiunt omnes ,qvi credunt in nomen ejus.* pie scripsit ad finem Capitis III. Beatus *Rungius.* Sic etiam *Cyril- Alexandrinus, Lib. XXI. in Leviticum* Allegorice scripsit: *Habeus intra nosmetipsos & ligna camporum, qvæ fructum suum produnt. Non est sicut, nec malus, nec vitis : sed una Arbor Justitiæ appeltur, alia prudentia, alia fortitudo, alia temperantia nominatur. Et vis, majorum adhuc arborum multitudinem disce, qvibus fortasse gnus putabitur consilus m.Paradisus Dei. Est enim ibi Arbor Pietatis, & alia Arbor sapientiæ, est & alia disciplinæ, est & alia scientia boni mali : super omnia vero est ARBOR VITÆ.* Et iterum: *Sic ergo dicit lvator : Non potest Arbor mala fructus bonos facere, neq; arbor bo- fructo malos. Hoc est, qvod docet : Arbor pudicitiæ bona est, nõ potest ferre fructo impudicitiæ. Arbor justitiæ bona est, & afferre fructus Institiæ non potest. Sic & e contrario, si habeas malæ arboris radicem tua mente, plantatam, bonos reddere non potest fructus. Si enim sit te radix malitiæ, fructus non dabit bonos. Si sit intra cor tuum stultia plantata, nunqvam proferet sapientiæ florem : si injustitiæ, si iqvitatis Arbor sit, nunqvam hujusmodi ligna gaudere de bonis fruibus possunt.* Et qvæ *Allegorica* alia afferre possemus.

XIII. Concludamus salutari *ARBORIS VITÆ* USU : Qvi vel *heoreticus* est, vel *Practicus : Theoreticus* est 1. διδασκαλικός. Testatur ec *ARBOR* de mira & ineffabili Dei bonitate, dum medicinam n salutarem paraverat Protoplastis in statu innocentiæ. Qvis

 dabit

dabit in Patria : si tantum dedit in via. Testatur de Dei sapien[tia] & omnipotentia, qvæ ex eadem elucet. Docet qvoqve summa[m] fuisse felicitatem. Hominum in statu innocentiæ. II. ἐλεγχτικ[ὸς] Deus non est auctor mortis, sed vitæ. Per invidiam igitur Diabol[i] per abusum liberi arbitrii, per peccatum mors intravit in mun[dum]. Nec Deus mortem voluit; aut, ut intraret, unqvã decrevi[t]. Qvomodo enim voluisset, cum ne intraret, severo mandato cir[ca] *Arborem mortis*, sive *scientiæ boni & mali*; & salutari remedio in *A[r]bore vitæ* contra mortem instituto mortem penitus excluserit. *Pr[a]cticus*: Est I. ἐπανορθωτικὸς. Caveamus peccata, qvæ Protoplast[os] ex Paradiso ejecerunt, & tam insigne donum tantumqve vitæ th[e]saurum, ARBOREM VITÆ, iisdem eripuerunt. Meminerimu[s] qvid amiserimus; suspiremus & tendamus ad cœlestem parad[i]sum. Nam, ut pulchre *Basilius Magnus* in *Ps. I.* edit. Basil. p. 251. *V[ia]* *vita dicitur, per qvam qvilibet natus properat in finem. Qvemadm[o]dum, qvi in navigiis dormiunt, sponte a vento in portum deducunt[ur], [e]x qvo non sentientes impulsæ navis cursu itineris finem contingun[t]. Sic & nos vita nostra tempore prætereunte, veluti qvodam motu con[ti]nuo, & irreqvieto, ad proprium qvilibet terminum, occulto vitæ n[o]stræ cursu properamus. Verbi gratia: dormis, & tempus evolat[:] vigilas, & mente aliqvid agis: vita tamen, etiamsi non sentiam[us,] absumitur. Omnes enim unum currimus curriculum, ad propria[m] qvisqve metam tendentes. Qvamobrem omnes in via sumus: Atqve i[n] hunc modum, si de via hac senseris, viator eris in hac vita, transibu[s] omnia, post tergum relinqventur omnia. Si videbis in itinere hoc pla[n]tas, herbas, aqvas, animalia & qvæcunqve spectatione digna, brevi te[m]pore oblectatus relinques. Rursus, si in loca saxosa, crepidines, vall[es,] scopulos, qvandoqve in feras, serpentes ac spinas, & alia duriora & asp[e]ra incideris, parumper aspectu turbato paulo post deseres. Talis [est] vita humana, qvæ nec delectabilia, nec rursus acerba & tristitia diu r[e]tinet. Sed nec via hæc tua est, neqve præsentia tua sunt. In viatorib[us] primus vestigium movit, & post eum alius, item alius inseqvitur. Co[n]sidera parumper res humanas, an non sint similes. Hodie terram col[it]*

isti

& cras alius colet, & post eum alius. *Vides agros & Domos sumtu-*
s, qvot nomina brevi tempore mutaverunt? Dicebantur alicujus esse,
ostea in alterius denominationem transierunt, & post illum rursum
alium, nunc qvoq; alterius esse dicuntur. Cur vita nostra non dice-
via: qva modo hunc, modo alium sortitur continuo statum. Bea-
ergo, qvi in via peccatorum non stetit. Hæc *Basilius.* Et in *Hexa-*
ero Homil. XI. inqvit: *Qva te ad figendum sumsit, manus est DEI.*
ood a DEO formatum est, per malitiam ne polluas, per peccatum
mmutes, ne excidas è manu DEI. Itaqve ut *Sermone* de *Para-*
o, Tom. II. pag. 140. loqvitur: *Qvonam pacto patriam nostram*
spectui tuo conspicue proponere potero, ut te hinc ex isto revocet e-
o? Lingva loqvatur gaudia cœlestis Paradisi: linqvantur
ndanæ voluptates, & fallacia iniqvitatum blandimenta,
ns attenta sit ad veram *ARBOREM VITÆ CHRISTUM*;
plectendum fide, imitandum vita. Moriatur, qvi Arbo-
n hanc repudiaverit, in qva sola *VITA* nobis reposita est
SALUS. 2. παρακλητικός. In cœlesti Paradiso habebimus
gnum vitæ, Apoc. 22, 2. & nunqvam finiendam vitam & be-
tudinem. Hinc eo dictum accipimus, qvod teste *Riveto*
ercit. in cap. III. Genes. 40. apud *Eugubinum*, *Severianus* di-
: *DEUS* δέδωκε τὸ δένδρον χαρακτῆρα τῆς βασιλείας; *Dedit*
borem, qvæ regni signum foret: An autem Poetæ & Philo-
hi Ethnici etiam hinc suum *Nectar*, *Ambrosiam*, & *Nepenthe*
umserint, & in suum cœlum transtulerint? de eo *Idem Ri-*
us differens, *ibidem* videri potest. Sicut ergo *Augustinus* di-
Lib. 8. de Genesi ad literam. cap. 5. CHRISTUS lignum vitæ est,
Paradiso Spirituali, qvo misit de cruce latronem. Ita lætemur de
Arbore vitæ in regno *Gratiæ*, donec mittamur a Salvatore in
te in cœlestem Paradisum, ac intremus in regnum Gloriæ. *Ubi*
mine DEus unus, Deus TRINITAS, ut *Augustinus* Libros de
RINITATE concludit, *Tom. II. pag. 188. sine fine dicemus u-*
m, laudantes Te in unum, & in Te facti etiam nos unum. Addi-
s vero & verba Gregorii *Nysseni*, qvibus *Hexaëmeron*, suum
con-

conclusit. *Quod si iis, quæ dicta sunt, aliquid deest, per me licebit, vel à te, vel à quovis Lectore suppleri, quæ desunt, neq; enim oboli illi duo, qui à vidua illa adjiciebantur, divitum munera prohibebant: neque qui pelles & ligna, & pilos Mosi ad tabernaculi confectionem conferebant, impedimento fuerunt iis, qui & aurum, & argentum, & preciosos lapides huic sacro operi dicabant. Ergo nos quoq; contenti erimus, si loco pilorum nostra scripta admittantur & approbentur, dummodo contingat, ut per vestram purpuram, quæ auro applicetur, tunica sermoni addatur: cui nomen est, & rationale, & doctrina, & veritas, quemadmodum inquit etiam Moses, qui ejusmodi Sacerdoti conficiebat indumenta juxta præscriptum DEI: quem decet gloria & imperium, cum unigenito Filio & Spiritu Sancto in secula!* Et hæc nunc de ARBORE VITÆ.

